НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Ризики в сучасній банківській діяльності, засоби їх зниження»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувачка IV курсу
групи 21.04 _____ Сушицька Аліна Дмитрівна
(підпис)

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Федина В.В.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Київ 2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавр***
Галузь знань – ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«24» жовтня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Сушицькій Аліні Дмитрівні

1. Тема роботи: Ризики в сучасній банківській діяльності, засоби їх зниження керівник роботи: к.е.н., доцент Федина В.В.
затверджена наказом по Академії від «24» жовтня 2024 р. № 411
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 5 червня 2025 р.
3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти, що регулюють банківську діяльність в Україні, офіційні публікації і матеріали Національного банку України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо визначення засоби зниження ризиків в сучасній банківській діяльності, інтернет-ресурси.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні засади дослідження ризиків у сучасній банківській діяльності та засобів їх зниження;
2) оцінка ризиків в сучасній банківській діяльності;
3) напрями оптимізації системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Дата видачі завдання 24 жовтня 2024 р.

Керівник _____
(підпис)
Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	24.10.2024	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2024	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	15.11.2024	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	06.12.2024	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	26.12.2024	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	24.01.2025	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	28.02.2025	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	28.03.2025	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.04.2025	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	02.05.2025	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	23.05.2025	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2025	Виконано

Студент _____ Сушицька А.Д.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ к.е.н., доцент Федина В.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП……...……..….5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ У СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАСОБІВ ЇХ ЗНИЖЕННЯ……...9

1.1. Економічна сутність, класифікація та особливості банківських ризиків..…9

1.2. Особливості системи управління ризиками банківської діяльності для визначення ефективних засобів їх зниження…….….21

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РИЗИКІВ В СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ……..……...27

2.1. Аналіз сучасного стану банківської системи України в контексті макроекономічних фінансових ризиків ……..……27

2.2. Оцінка ризиків банківської системи та рівня банківської безпеки України.39

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ…….48

3.1. Вплив FinTech на управління ризиками в банківській діяльності……48

3.2. Перспективні напрями розвитку системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності……..…….…57

ВИСНОВКИ……...…..….66

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….……69

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна банківська система функціонує в умовах високої нестабільності фінансового середовища, значного впливу зовнішніх і внутрішніх викликів, а також постійних змін регуляторного та макроекономічного характеру. Геополітична напруженість, військові дії, інфляційні процеси, валютні коливання, кіберзагрози, а також трансформація цифрового простору призводять до посилення ризиків у банківській сфері. У таких умовах питання виявлення, оцінювання та мінімізації банківських ризиків набуває особливої значущості, оскільки саме ефективна система управління ризиками є ключем до стабільності та надійності банківських установ.

Зростання частоти виникнення кризових явищ у банківському секторі вказує на те, що традиційні підходи до ризик-менеджменту потребують оновлення й адаптації до сучасних реалій. Банки повинні не лише правильно ідентифікувати ризики, а й мати у своєму розпорядженні ефективні інструменти та методи їх нейтралізації або зниження. При цьому важливу роль відіграє комплексне бачення ризиків, що включає кредитний, операційний, ринковий, валютний, ліквідності та інші види ризиків, що взаємопов’язані та здатні впливати один на одного.

В умовах цифровізації банківської сфери та переходу до нових моделей обслуговування клієнтів зростає також роль інформаційної безпеки та кіберризиків. Сучасні банки повинні активно інвестувати у розвиток систем моніторингу, аналітики та прогнозування ризиків із використанням цифрових технологій і штучного інтелекту.

Для України, банківська система якої є основною ланкою фінансового сектору, актуальність дослідження банківських ризиків посилюється необхідністю забезпечення стабільності економіки в умовах тривалої війни, руйнування інфраструктури та зниження платоспроможності населення і бізнесу. Недостатній рівень управління ризиками може не лише загрожувати

стійкості окремих фінансових установ, але й створювати ризики для всієї фінансової системи.

Отже, дослідження ризиків у сучасній банківській діяльності, а також пошук ефективних засобів їх зниження, є вкрай актуальним як у науковому, так і в практичному вимірі. Дослідження сприятиме розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізмів управління ризиками в українських банках, що, у свою чергу, забезпечить підвищення їх конкурентоспроможності, надійності та довіри з боку клієнтів і інвесторів.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблематика ризиків в банківській діяльності та засоби їх зниження залишається однією з ключових у фінансовій науці, зберігаючи свою актуальність. Значний внесок у дослідження питань щодо класифікації банківських ризиків, оцінювання їхнього впливу на фінансову стійкість банківських установ, а також визначення практичних підходів до побудови ефективної системи управління ризиками в банківській діяльності зробили такі науковці як: Л. Аллен, Дж. Бессіс, О. Боднар, С. Братанович, О. Власенко, В. Волкова, Х. Грюнінг, Г. Іваненко, В. Коваленко, А. Сондерс, К. Тішечкіна та інші. Разом із тим, у науковій літературі недостатньо опрацьованими залишаються аспекти адаптації банківської діяльності до затяжних кризових явищ, формування ефективних механізмів оперативного реагування на зовнішні шоки, а також оцінка ролі регуляторних змін у зменшенні ризиків в умовах нестабільного економічного середовища.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності з урахуванням актуальних загроз та специфіки функціонування банківського сектору.

Для досягнення поставленої мети поставлені наступні **завдання**:

– дослідити економічну сутність, класифікацію та особливості банківських ризиків;

– визначити особливості системи управління ризиками банківської діяльності для визначення ефективних засобів їх зниження;

– здійснити аналіз сучасного стану банківської системи України в контексті макроекономічних фінансових ризиків;

– оцінити ризики банківської системи та рівень банківської безпеки України;

– охарактеризувати вплив FinTech на управління ризиками в банківській діяльності;

– визначити перспективні напрями розвитку системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності.

Об’єктом дослідження є відносини, що виникають у процесі здійснення банківської діяльності.

Предмет дослідження – ризики в сучасній банківській діяльності та засоби їх зниження.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи бакалавра застосовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, які забезпечили досягнення поставленої мети та вирішення основних завдань. Зокрема, використано: метод аналізу та синтезу – для дослідження сутності банківських ризиків, їх класифікації та визначення взаємозв’язків між різними видами ризиків; індуктивний та дедуктивний методи – з метою формування узагальнень щодо ризиків банківської діяльності та пошуку причинно-наслідкових зв’язків у процесах їх виникнення; метод порівняння – для зіставлення підходів різних авторів до трактування банківських ризиків та методів їх мінімізації; статистичний метод – при аналізі кількісних показників ризиків і фінансової стабільності банків на основі офіційних даних; графічний метод – для наочного представлення тенденцій і структури банківських ризиків; економіко-математичні методи – під час оцінювання рівня ризиків та ефективності окремих інструментів їх зниження; експертне оцінювання – для аналізу ефективності існуючих механізмів управління ризиками в банківських установах. Застосування зазначених методів дозволило комплексно дослідити проблематику банківських ризиків та запропонувати обґрунтовані напрями їх зниження.

Практичне значення. Практичне значення кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення системи управління ризиками в діяльності банківських установ. Отримані результати можуть бути також корисними для фахівців підрозділів ризик-менеджменту банківських установ при формуванні політики управління ризиками, для фінансових аналітиків під час проведення оцінки ризиковості банківських операцій, а також для керівництва банків під час прийняття стратегічних управлінських рішень.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 45 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки, містить 20 таблиць і 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ У СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАСОБІВ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

1.1. Економічна сутність, класифікація та особливості банківських ризиків

Однією з базових характеристик банківської діяльності є наявність притаманних їй ризиків, які, формуючи ймовірність виникнення негативних наслідків у разі несприятливих умов, водночас створюють передумови для отримання прибутку фінансовими установами. Однак перевищення оптимального рівня ризику може спричинити значні фінансові втрати та призвести до банкрутства банківських установ.

У контексті зростання впливу негативних зовнішніх чинників перед банківськими установами постає складне та стратегічно важливе завдання – формування ефективної системи управління ризиками. Вирішення цього завдання потребує чіткого розуміння економічної сутності категорії «банківський ризик».

Відповідно до Постанови Правління НБУ від 02.08.2004р. №361 [35], термін «ризик» трактується у двох вимірах. З погляду комерційного банку, ризик означає можливість недоотримання очікуваного прибутку або зниження ринкової вартості капіталу під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх несприятливих чинників. У розумінні Національного банку ризик – це ймовірність виникнення як передбачуваних, так і неочікуваних подій, здатних негативно вплинути на фінансову стабільність банку, зокрема на його прибутковість і обсяг капіталу.

Банківські ризики становлять собою складну та динамічну систему, структура якої постійно змінюється під впливом інновацій у сфері фінансових технологій, появи нових банківських продуктів, автоматизації операцій, цифровізації платіжних сервісів, а також з огляду на зростання міжнародної

інтеграції банківського сектора. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні комплексного підходу до систематизації та класифікації ризиків, характерних для банківської діяльності. Такий підхід дозволить ефективніше здійснювати їх виявлення, оцінювання та управління ними.

Слід зауважити, що в науковій літературі відсутнє єдине тлумачення цього поняття, що зумовлює існування різноманітних підходів до його трактування. Огляд наукових позицій представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття «банківський ризик»

Автор	Визначення
Благун І. І. [4]	Банківський ризик розглядається як загроза втрати частини ресурсів банку, понесення збитків, недоотримання доходів або виникнення додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій порівняно з очікуваними результатами.
Дробніцька О. Р. [11]	Банківський ризик трактується як ситуативна характеристика, що відображає невизначеність результатів діяльності банку та ймовірність негативного відхилення від запланованих результатів.
Віблій П. І., Жаржинська А. Ю. [6]	Банківський ризик – це потенційна можливість отримання збитків або втрати вигоди в процесі прийняття управлінських рішень.
Жигайло Г. Г. [12]	Банківський ризик – це ймовірність втрати банком коштів, недоотримання запланованого прибутку або понесення додаткових витрат при здійсненні фінансових операцій.
Ларіонова К.Л. [20]	Банківський ризик визначається як загроза або ймовірність виникнення втрат внаслідок реалізації небажаних подій.
Наумчук Н. В.[26]	Банківський ризик – це невизначеність результату діяльності банку, яка може призвести до несприятливих наслідків у разі реалізації негативного сценарію.
Фалюта А. В.[39]	Банківський ризик – це вірогідність того, що певні події (очікувані або неочікувані) можуть негативно вплинути на капітал чи дохід банку.
Шило Ж. С.[41]	Банківський ризик – це ймовірність недоотримання прибутку або зниження ринкової вартості капіталу банку через вплив внутрішніх або зовнішніх факторів.
Матвійчук Н. М., Купіч Б. В. [22]	Банківський ризик означає вірогідність отримання доходу нижчого від очікуваного, а також зниження вартості активів банківської установи.
Кудіна В. Г. [19]	Банківський ризик визначається як загроза втрат, пов'язана зі специфікою банківських операцій, що здійснюються кредитними установами.

Джерело: згруповано автором.

Аналіз наведених у табл. 1.1 наукових підходів до трактування категорії «банківський ризик» свідчить про відсутність єдиного, усталеного визначення цього поняття в економічній літературі. Більшість дослідників сходяться на тому, що банківський ризик є ймовірністю виникнення небажаних фінансових наслідків у результаті здійснення банківських операцій або управлінських рішень. Водночас відмінності між трактуваннями зумовлені акцентами на різних аспектах цього явища.

Узагальнено підходи можна класифікувати за такими напрямами:

- ризик як ймовірність фінансових втрат або недоотримання доходів – такий підхід є домінантним і представлений, зокрема, в роботах Благуна І.І. [4], Жигайла Г. Г. [12], Шила Ж. С.[41], Матвійчука Н. М. та Купіча Б. В. [22]. У цих визначеннях акцент робиться на фінансових наслідках для банку у разі реалізації ризиків;
- ризик як невизначеність результатів діяльності банку – цей підхід характерний для визначень Дробніцької О. Р. [11] та Наумчука Н. В.[27], де ризик розглядається як прояв невизначеності в досягненні очікуваних результатів, що відображає загальну нестабільність банківського середовища;
- ризик як потенційна загроза, пов’язана з управлінськими рішеннями – цей підхід характерний для визначення, яке надають Віблій П. І. та Жаржинська А. Ю. [6], де вони наголошують на тому, що банківський ризик виникає внаслідок прийняття управлінських рішень, що відображає менеджерський підхід до його розуміння;
- ризик як небезпека, зумовлена специфікою банківських операцій – такий підхід демонструє Кудіна В. Г. [19], наголошуючи на об’єктивному характері ризику, що є наслідком самої природи банківської діяльності.

Таким чином, поняття «банківський ризик» є багатогранним і охоплює як ймовірнісні, так і організаційно–функціональні характеристики. Це вимагає комплексного підходу до його ідентифікації, оцінювання та управління, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на стабільність фінансової установи.

Для здійснення всебічної та об’єктивної оцінки потенційного впливу ризиків на діяльність банківських установ надзвичайно важливим є розуміння взаємозалежності між окремими видами банківських ризиків. Визначення таких зв’язків дозволяє сформувати цілісне уявлення про структуру ризиків і розробити ефективну систему їх управління. Науковці пропонують різноманітні підходи до класифікації банківських ризиків залежно від певних характеристик, таких як фінансова природа, джерело виникнення, інтенсивність впливу, а також часовий горизонт прояву. Узагальнення основних підходів до класифікації представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікаційні підходи до банківських ризиків у науковій літературі

Автор	Класифікаційні ознаки та види ризиків
Брутян К. С., Салип Т. О. [5]	За джерелом виникнення: - зовнішні (політичні, економічні, законодавчі); - внутрішні (кредитний, процентний, фондовий, валютний, ринковий, ризик дострокового зняття депозитів, ризики нових напрямів діяльності, ризик ліквідності). За масштабом: допустимі, критичні, катастрофічні; за часовим критерієм: минулі, поточні, майбутні.
Волкова Н. І., Мухіна А. С. [8]	Фінансові ризики: чисті (кредитний, ризик ліквідності та платоспроможності) і спекулятивні (процентний, валютний, ринковий); а також операційні, ділові та надзвичайні ризики.
Івасів І. Б., Гарбар Є. С. [17]	Кредитний, процентний, валютний, ризик ринку цінних паперів, ризик дострокового зняття депозитів, ризик ліквідності, ризик неплатоспроможності, ризик варіабельності.
Лінгур І. В., Ковач С. С. [21]	До основних ризиків віднесено: кредитний, регіональний, інфляційний, ризик ліквідності, процентний, валютний, ринковий, базисний, ризик неплатоспроможності.
Наумчук Н. В. [26]	Зовнішні: стихійні лиха, ризик країни, політичні, правові, економічні, конкуренція; внутрішні: управлінські (ризики шахрайства, неефективного менеджменту, проблеми в системі стимулювання персоналу); організаційні (технологічні, стратегічні, пов’язані з новими продуктами); фінансові (кредитний, процентний, ризик ліквідності, інвестиційний, валютний, ризик неплатоспроможності).

Джерело: згруповано автором.

Аналіз табл.1.2 свідчить про значну варіативність підходів до класифікації банківських ризиків у сучасній науковій літературі. Дослідники пропонують

поділ ризиків за різними критеріями, що зумовлено як розмаїттям банківських операцій, так і особливостями внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування фінансових установ.

Більшість авторів, зокрема Брутян К. С., Салип Т. О. [5], Івасів І. Б., Гарбар Є. С. [17], Лінгур І. В., Ковач С. С. [21] та Наумчук Н. В. [27], приділяють увагу кредитному ризику та ризику ліквідності, що підтверджує їх ключове значення для стабільності банківської діяльності. Також виокремлюються процентні, валютні, ринкові, операційні ризики, які є типовими у щоденній діяльності банків. У низці підходів додатково враховуються правові, управлінські, стратегічні, інфляційні ризики, що свідчить про прагнення до більш комплексного охоплення факторів ризику.

Водночас класифікація за такими ознаками, як джерело походження (зовнішні/внутрішні), часовий горизонт (минулі, поточні, майбутні), ступінь впливу (допустимі, критичні, катастрофічні), дозволяє побудувати багаторівневу систему ризик-менеджменту, адаптовану до специфіки банку та зовнішніх викликів.

Загалом, аналіз підходів до класифікації свідчить про відсутність єдиної уніфікованої системи, однак саме така різноманітність дозволяє банківським установам обирати найбільш релевантну модель управління ризиками, враховуючи конкретні умови їх діяльності та стратегічні цілі. Таким чином, узагальнення наукових підходів формує основу для розробки більш гнучких та адаптивних систем управління ризиками в банківській діяльності.

Згідно з Положенням про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 (із змінами) [34], банки зобов’язані ідентифікувати, оцінювати, моніторити та управляти основними видами ризиків, а також іншими суттєвими ризиками, на які вони наражаються у своїй діяльності. З метою узагальнення та наочного представлення офіційного підходу до класифікації банківських ризиків складено табл. 1.3, в якій систематизовано класифікацію банківських ризиків відповідно до Положення

про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах.

Зокрема, НБУ виокремлює категорію суттєвих ризиків, до якої належать ключові типи: кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик банківської книги, ринковий ризик, операційний ризик та комплаєнс-ризик. Разом із тим, банківські установи мають право самостійно визначати додаткові суттєві ризики, які є специфічними для їхньої діяльності [30].

Таблиця 1.3

Класифікація банківських ризиків відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах

Вид ризику	Опис
Кредитний ризик	Ризик втрат, пов'язаних із невиконанням боржником або контрагентом своїх фінансових зобов'язань перед банком.
Ризик ліквідності	Ризик нездатності банку своєчасно виконати свої зобов'язання без значних втрат через нестачу ліквідних коштів.
Процентний ризик банківської книги	Ризик негативного впливу змін процентних ставок на доходи банку та вартість його активів і зобов'язань, що обліковуються поза торговельною книгою.
Ринковий ризик	Ризик втрат унаслідок змін ринкових цін на фінансові інструменти, включаючи валютний ризик, ризик зміни процентних ставок, ризик зміни цін на акції та інші інструменти.
Операційний ризик	Ризик втрат, спричинених недоліками або помилками у внутрішніх процесах, системах, людському факторі або зовнішніх подіях. До цього ризику також належать ризики, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями та інформаційною безпекою, включаючи кіберризики.
Комплаєнс-ризик	Ризик втрат або санкцій, що виникають унаслідок недотримання банком законодавства, нормативно-правових актів, внутрішніх політик та процедур, а також етичних стандартів.
ESG-ризики	Ризики, пов'язані з екологічними, соціальними аспектами та управлінням.
Інші суттєві ризики	Ризики, які банк визначає як суттєві з урахуванням специфіки своєї діяльності. Це можуть бути стратегічний ризик, репутаційний ризик, ризик концентрації, ризик країни, ризик моделі, ризик правових змін тощо. Банк самостійно встановлює критерії суттєвості та методики виявлення таких ризиків.

Джерело: складено автором за даними [34].

Особливістю регуляторного підходу є деталізація структури окремих ризиків. Так, ринковий ризик уже включає в себе валютний ризик, а юридичний ризик трактується як складова операційного ризику. Також спостерігається розширення трактувань окремих категорій. Наприклад, у межах кредитного ризику виділяються такі підвиди, як ризик країни, трансфертний ризик, ризик контрагента, ризик інвестицій у дочірні компанії. Для процентного ризику банківської книги – ризик розривів, опціонності, базисний ризик. Стосовно ринкового ризику, до його складу входять: ризик дефолту, ризик кредитного спреду, ризик волатильності, процентний ризик торгової книги, фондовий, валютний і товарний ризики.

Серед новітніх категорій ризиків, які також акцентовано в нормативному документі, виокремлюються ризик розрахунків та ризик концентрації, що свідчить про посилення регуляторної уваги до фінансової стійкості банків в умовах зростаючих викликів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Ризик концентрації є важливим компонентом оцінки банківських ризиків і враховується під час аналізу всіх інших видів ризиків, з якими стикається банк. Він передбачає всебічну оцінку концентрації активів та зобов’язань банку за різними критеріями: по окремому боржнику або контрагенту, групах пов’язаних осіб, видам економічної діяльності, географічним регіонам, бізнес-лініям і продуктам, а також за категоріями, пов’язаними з контрагентами, чиї фінансові результати залежать від однієї сфери діяльності або основного продукту. Крім того, оцінка ризику концентрації включає аналіз класів боржників за методологією Національного банку України, видів забезпечення, валютних позицій та інших категорій, визначених самим банком [34].

Окрему увагу слід приділити таким видам ризиків, як ризик інформаційної безпеки та ризик інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ-ризик), які входять до складу операційного ризику. Ці ризики виникають у випадку порушення конфіденційності, цілісності або доступності інформації в інформаційних системах банку, а також через помилки в організації внутрішніх процесів або зовнішні фактори, зокрема кібератаки чи недостатній рівень

фізичної безпеки. Крім того, до ІКТ-ризиків належать несправності в інформаційно-комунікаційних технологіях, їхня невідповідність потребам бізнесу банку, а також недоліки в управлінні цими технологіями, що може призвести до збоїв у стабільному функціонуванні банківських систем [34].

Впровадження фінансових технологій (фінтех) у банківську діяльність суттєво змінює традиційні методи надання фінансових послуг, одночасно породжуючи нові види технологічних ризиків, які мають специфічний характер і потребують окремої класифікації для їх ефективного та системного управління [44].

Сучасні наукові дослідження та практичні звіти виділяють низку основних категорій таких ризиків, пов’язаних із використанням фінтех-інструментів. Зокрема, до них належать кіберризики, що включають загрози несанкціонованого доступу, кібератак, фішингу, шкідливого програмного забезпечення та інших форм злочинної діяльності в цифровому середовищі, які можуть спричинити втрату даних, порушення роботи інформаційних систем або викрадення коштів клієнтів.

Важливу роль відіграють також ризики збоїв інформаційно-комунікаційних систем, що виникають у результаті технічних несправностей апаратного чи програмного забезпечення, відмов серверів, проблем з мережею або перебоїв у електропостачанні, що можуть призвести до припинення роботи фінтех-платформ.

Окремо виділяються моделювальні та алгоритмічні ризики, пов’язані із застосуванням штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизованих алгоритмів прийняття рішень, які через помилки у побудові моделей або їхню непрозорість можуть призвести до помилкових рішень і фінансових втрат.

Також існують ризики, пов’язані з конфіденційністю та захистом персональних даних, які охоплюють загрози витоку або неправомірного використання інформації клієнтів у контексті новітніх технологій і хмарних сервісів.

Значною проблемою є ризики регуляторної невизначеності, що виникають через відсутність чітких нормативних вимог або недостатню адаптацію правового поля до інновацій у фінансовому секторі, що ускладнює забезпечення відповідності діяльності банків законодавству.

Додатково існують ризики взаємодії та інтеграції фінтех-рішень із банківською IT-інфраструктурою, які можуть призводити до проблем сумісності, помилок у передачі даних та збоїв у роботі комплексних систем.

Не менш важливими є операційні ризики, зумовлені людським фактором, недостатньою кваліфікацією персоналу або помилками при налаштуванні й експлуатації нових технологій.

Загалом, класифікація технологічних ризиків, пов’язаних із фінтехом, відображає складність та багатовимірність сучасних викликів у процесі цифрової трансформації банківської сфери. Для забезпечення стабільності та безпеки функціонування банківських установ необхідно застосовувати системний підхід до ідентифікації, оцінки і мінімізації цих ризиків.

Враховуючи сучасні наукові підходи, вважаємо доцільним розділяти банківські ризики на дві основні категорії: специфічні, які безпосередньо пов’язані з безпосередньою діяльністю банків і детально описуються в нормативних документах Національного банку України, та зовнішні, що формуються під впливом зовнішнього середовища функціонування банків, зокрема політичними, економічними, правовими, соціальними, форс-мажорними факторами тощо.

Специфічні банківські ризики, у свою чергу, доцільно поділити на фінансові – такі як кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик банківської книги, ринковий ризик – та нефінансові, які відображають різні джерела виникнення ризиків і водночас характеризуються меншою можливістю їх кількісної оцінки.

Сучасні умови, що склалися в Україні, суттєво впливають не лише на формування середовища, яке сприяє задоволенню потреб громадян, бізнесу, суспільства та держави, але й на поступальний розвиток країни як демократичної

держави, орієнтованої на європейські політичні й економічні стандарти, зокрема в контексті досягнення цілей сталого розвитку.

З впровадженням Політики з розвитку сталого фінансування [33] виникли нові типи ризиків – так звані ESG-ризики, що пов’язані з екологічними (Environmental), соціальними (Social) аспектами та аспектами корпоративного управління (Governance). У цьому контексті особливу увагу приділяють аналізу можливого впливу зовнішніх та внутрішніх зацікавлених сторін (зокрема клієнтів, постачальників, працівників, а також навколишнього середовища) на діяльність фінансової установи, а також – зворотного впливу цієї діяльності на вказаних суб'єктів і довкілля. Подібні ризики можуть мати суттєві негативні наслідки для активів, фінансових результатів, прибутковості й ділової репутації банківських установ.

Як ключові суб’єкти фінансового ринку, банки відіграють важливу роль у підтримці сталого розвитку. Відтак вони мають впроваджувати ESG-ризики у власні системи управління ризиками на всіх рівнях. Це передбачає перегляд бізнес-стратегії, оновлення підходів до управління ризиками, формування відповідних ризикових апетитів, а також забезпечення чіткої та прозорої системи розподілу обов’язків у межах трьох ліній захисту [43].

Під ESG-ризиками слід розуміти не лише ризики, що виникають через недостатній рівень сталості, зокрема через екологічні проблеми або кліматичні зміни, але й ті, що пов’язані з переходом до більш стійких моделей розвитку, що водночас створює нові економічні виклики й можливості [2]. Ці ризики охоплюють екологічну, соціальну та управлінську складові, і можуть мати безпосередній вплив на фінансову стійкість банків – зокрема на їхню прибутковість, збитковість та ліквідність.

Особливість банківського сектора полягає в тому, що ESG-ризики можуть як прямо впливати на діяльність самих банків (наприклад, через пошкодження інфраструктури внаслідок природних катастроф), так і опосередковано – через вплив на клієнтів (наприклад, через порушення виробничих ланцюгів або

зниження платоспроможності позичальників, що може призвести до зростання кількості непогашених кредитів) [43].

ESG-ризики в банківській діяльності умовно поділяються на три основні групи відповідно до їхніх складових: екологічні (E), соціальні (S) та управлінські (G) (табл. 1.4).

Крім того, ці ризики охоплюють фактори, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансову стабільність банків, їхніх клієнтів, а також на сталий розвиток економіки загалом. Актуальність ESG-тематики зростає у зв'язку з тим, що нематеріальні активи, які часто не відображені у традиційній фінансовій звітності, набувають дедалі більшого значення в структурі активів банків. Значна частина питань, пов'язаних з ESG-ризиками, стосується саме таких активів.

Таблиця 1.4

Основні категорії ESG-ризиків у банківській діяльності

Категорія	Характеристика	Приклади впливу на банківську діяльність
Екологічні (E)	Ризики, пов'язані з навколишнім середовищем, кліматичними змінами та природними ресурсами	- руйнування банківської інфраструктури внаслідок стихійного лиха; - зниження платоспроможності клієнтів через екологічні катастрофи; - репутаційні втрати через фінансування «брудних» проєктів
Соціальні (S)	Ризики, пов'язані з соціальними проблемами, умовами праці, правами людини, впливом на громади	- втрата довіри клієнтів через асоціацію з компаніями, що порушують соціальні стандарти; - судові позови через дискримінацію чи експлуатацію персоналу; - відтік клієнтів через несприйняття соціальної політики банку
Управлінські (G)	Ризики, пов'язані з системою корпоративного управління, прозорістю, етикою та регуляторними порушеннями	- втрата інвесторів через низький рівень корпоративної етики; - санкції або штрафи за недотримання регуляторних вимог; - зниження кредитного рейтингу банку через внутрішні зловживання

Джерело: складено автором.

Отже, банківський ризик є невід'ємною складовою банківської діяльності, що має як потенціал для отримання прибутку, так і загрозу фінансових втрат. Аналіз наукових підходів підтверджує багатогранність та відсутність єдиного визначення цього поняття, що зумовлює необхідність комплексного та системного підходу до його ідентифікації, оцінювання і управління. Класифікації банківських ризиків, представлені у науковій літературі, демонструють різноманітність критеріїв та підходів, що дозволяє адаптувати системи ризик-менеджменту до специфіки діяльності конкретних установ і сучасних викликів. Особливу увагу приділено ролі регуляторних норм Національного банку України, які формують базу для стандартизованого управління основними категоріями ризиків. Крім того, стрімкий розвиток фінансових технологій породжує нові види технологічних ризиків, що потребують окремої уваги та впровадження сучасних методів їх контролю. Враховуючи складність банківського ризик-профілю, доцільним є поділ ризиків на специфічні (фінансові та нефінансові) і зовнішні, що дозволяє побудувати більш гнучкі та ефективні системи управління ризиками, спрямовані на забезпечення стабільності і конкурентоспроможності банківських установ. З урахуванням нових викликів сучасності, фінансовий сектор України, зокрема банківська система, має адаптуватися до концепції сталого розвитку шляхом інтеграції ESG-ризиків у всі рівні управлінських процесів. Врахування екологічних, соціальних та управлінських аспектів у діяльності банків є не лише відповіддю на глобальні тенденції, а й необхідною умовою для забезпечення фінансової стабільності, довіри з боку клієнтів і зміцнення репутації установ на ринку. Розуміння природи ESG-ризиків та їхнього впливу на банківську систему дозволяє сформувати більш ефективну стратегію управління ризиками, яка сприятиме сталому розвитку як самих банківських установ, так і економіки країни в цілому.

1.2. Особливості системи управління ризиками банківської діяльності для визначення ефективних засобів їх зниження

Система управління ризиками в банківській діяльності має специфічні особливості, зумовлені високим ступенем регуляторного нагляду, складністю фінансових операцій, а також потребою в забезпеченні стабільності як окремих банків, так і фінансової системи загалом. Основною метою такої системи є ідентифікація, оцінка, моніторинг і мінімізація ризиків, що виникають у процесі банківської діяльності, що, в свою чергу, дозволяє визначити ефективні засоби зниження ризиків банківської діяльності. З огляду на це, банки впроваджують багаторівневу структуру управління ризиками, що включає стратегічне планування, політики управління ризиками, визначення меж толерантності до ризику (risk appetite), а також відповідальність кожної ланки управління за дотримання цих стандартів.

Ефективність системи управління ризиками напряму залежить від здатності банку адаптувати свої інструменти до змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Це передбачає використання сучасних технологій аналізу ризиків, інтеграцію ESG-факторів, автоматизацію моніторингу та створення гнучких моделей оцінювання ризику. Крім того, особливу роль відіграє формування корпоративної культури управління ризиками, де кожен співробітник розуміє свою відповідальність за безпеку операцій. Такий підхід дозволяє не лише знизити потенційні втрати, а й підвищити довіру з боку клієнтів, інвесторів та регуляторів.

У сучасних умовах функціонування банківської системи України питання управління ризиками набуло особливої актуальності. Зростання макроекономічної нестабільності, зовнішньополітичні загрози, високий рівень інфляції та впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор вимагають від банків гнучких, надійних та ефективних засобів для зниження ризиків.

Сучасні підходи до управління ризиками в банківському секторі охоплюють цілу систему концепцій, методів і практичних інструментів, спрямованих на виявлення, оцінювання, моніторинг і мінімізацію потенційних

загроз фінансовій стабільності банківських установ. Історично склалося, що традиційні інструменти ризик-менеджменту базуються на аналізі фінансових коефіцієнтів, використанні скорингових моделей, експертних оцінках та дотриманні регуляторних вимог, установлених національними та міжнародними органами банківського нагляду (рис. 1.1).

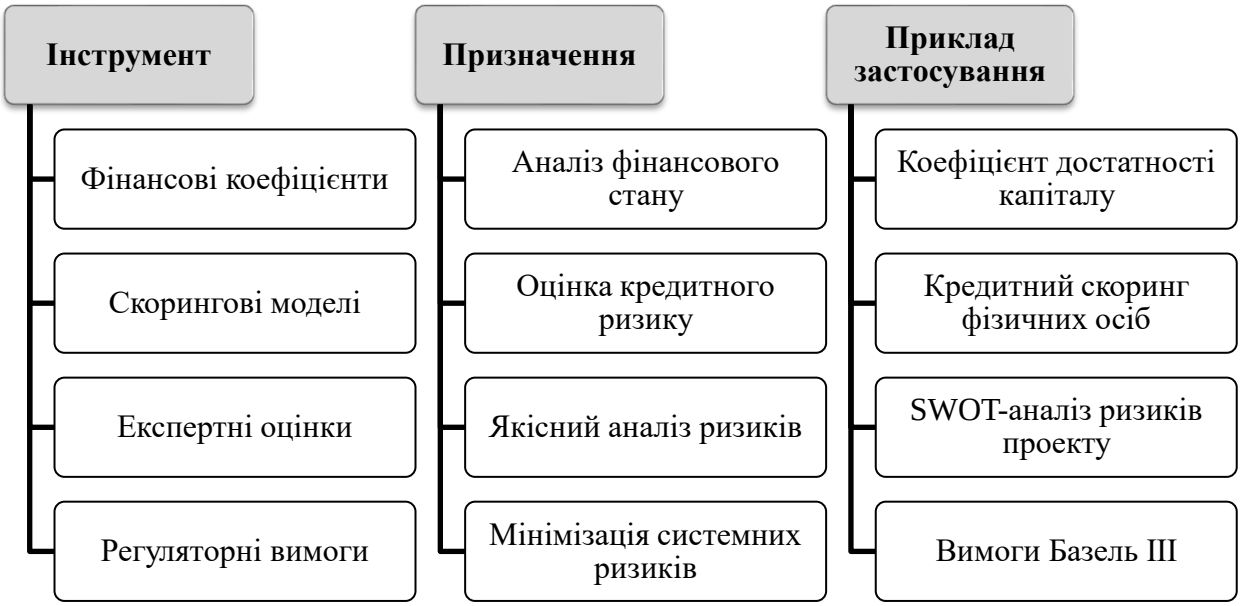

Рис. 1.1. Традиційні інструменти управління ризиками в банківській діяльності

Джерело: побудовано автором за даними [10].

З розвитком цифрових технологій і зростанням обсягів фінансових операцій, відбувся значний зсув у бік інноваційних методів управління ризиками, які передбачають застосування економіко-математичних моделей, алгоритмів машинного навчання, штучного інтелекту та технологій обробки великих даних (Big Data) (рис. 1.2).

Наприклад, метод Монте-Карло широко використовується для моделювання великої кількості сценаріїв розвитку подій, що дає змогу банкам здійснювати прогнозування рівнів ризику в умовах невизначеності. Алгоритми нейромереж та глибинного навчання застосовуються для ідентифікації

прихованих закономірностей у фінансових потоках і для своєчасного виявлення потенційних загроз.

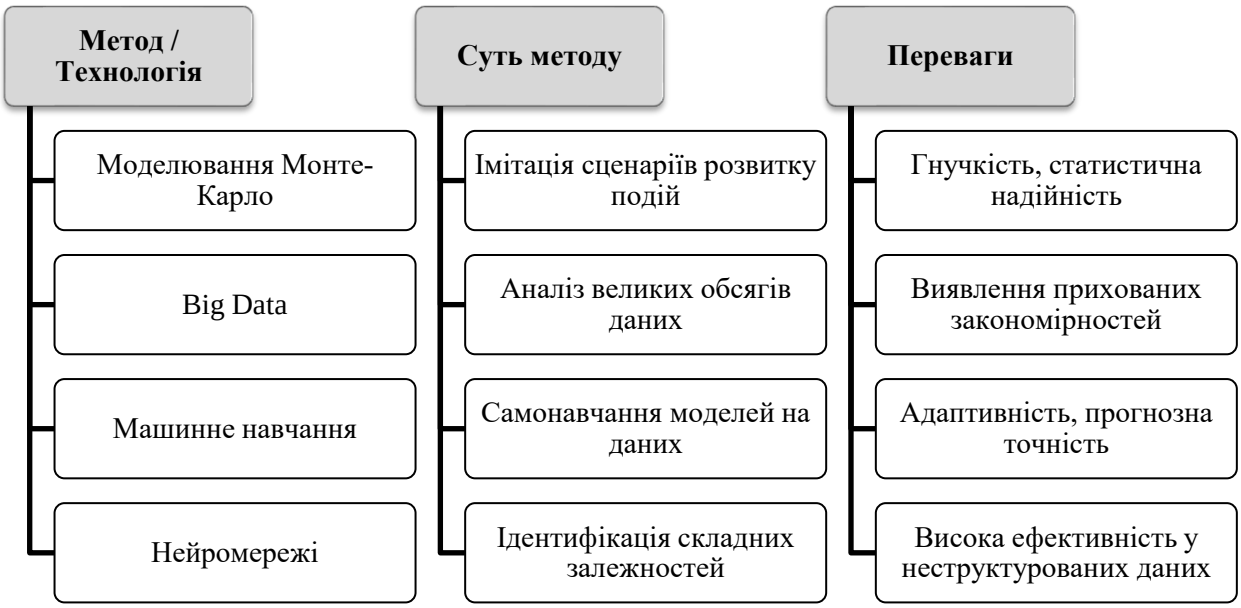

Рис. 1.2. Інноваційні методи/технології управління ризиками в банківській діяльності

Джерело: побудовано автором за даними [16].

Значна увага приділяється регуляторним аспектам управління ризиками. Зокрема, вимоги Базельського комітету з банківського нагляду, зокрема положення Базель III, встановлюють чіткі стандарти щодо капітальної адекватності, ліквідності та механізмів стрестестування. Виконання цих вимог сприяє підвищенню надійності банків, зміцнює довіру клієнтів, партнерів і регуляторів, а також знижує системні ризики в економіці (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Основні вимоги Базель III до банківських установ

Компонент	Пояснення	Мінімальне значення
Коефіцієнт достатності капіталу (CAR)	Захист від кредитного ризику	≥ 8%
Коефіцієнт покриття ліквідності (LCR)	Здатність витримати 30-денний стресовий період	≥ 100%
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	Довгострокова фінансова стійкість	≥ 100%
Буфер капіталу	Додатковий запас на випадок криз	≥ 2,5%

Джерело: складено автором за даними [29].

Сучасна практика управління ризиками вимагає комплексного підходу, що інтегрує як традиційні методи фінансового аналізу, так і високотехнологічні інструменти цифрової трансформації (табл. 1.6). Такі елементи, як автоматизовані платформи для збору й аналізу даних, цифрові панелі моніторингу, системи попереджувального прогнозування ризиків, стали невід'ємною частиною ефективного банківського ризик-менеджменту.

Таблиця 1.6

Порівняння традиційних та сучасних методів управління ризиками в банківській діяльності

Характеристика	Традиційні методи	Сучасні методи
Джерело даних	Фінансова звітність, нормативні показники	Великі дані (Big Data), цифрові платформи
Інструменти	Скоринг, експертні оцінки, нормативи	Штучний інтелект, машинне навчання, моделі Монте-Карло
Реакція на ризики	Переважно реактивна	Прогнозна, проактивна
Оцінка ризиків	Коефіцієнти, ручний аналіз	Алгоритмічна, автоматизована
Пристосованість до змін	Обмежена	Висока

Джерело: складено автором.

Всі основні види ризиків, з якими стикаються банки – кредитні, ринкові, операційні, ліквідні, правові тощо – є взаємопов'язаними, що потребує системного підходу до їхнього аналізу та управління. Банки використовують широкий спектр інструментів для цього: від фінансових деривативів і механізмів страхування до внутрішніх процедур контролю, стрес-тестування та аналітичного моделювання.

Ризик-менеджмент у банківській системі виступає ключовим елементом забезпечення її фінансової стабільності, конкурентоспроможності та стійкості в умовах динамічного економічного середовища. Його організаційна структура формується з урахуванням багаторівневої взаємодії між підрозділами банку, що відповідають за аналіз, контроль, оцінку та прийняття управлінських рішень щодо ризиків. Ефективна система управління ризиками передбачає постійний

моніторинг зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть впливати на фінансові результати банку.

Етапи процесу управління ризиками в банку наведемо на рис. 1.3.

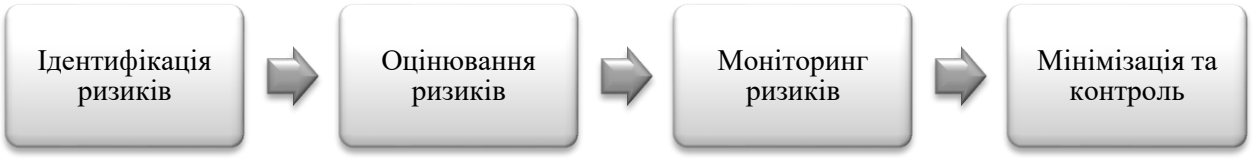

Рис. 1.3. Етапи процесу управління ризиками в банку

Джерело: побудовано автором за даними [40].

Ідентифікація ризиків – це перший і надзвичайно важливий етап, який полягає у виявленні усіх можливих джерел ризиків, що можуть виникнути як в результаті внутрішніх процесів, так і під впливом зовнішніх чинників. Застосування інструментів Big Data та аналітики на основі ШІ значно покращує цей процес, дозволяючи банкам виявляти навіть приховані ризикові тенденції.

На наступному етапі – оцінювання ризиків – використовуються як кількісні методи (математичне моделювання, VaR, CVaR, статистичний аналіз), так і якісні підходи (SWOT-аналіз, експертні оцінки). Це дає змогу визначити ймовірність настання негативних подій та оцінити їх можливий вплив на діяльність банку (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Методи оцінки ризиків у банківській діяльності

Метод	Тип ризику	Переваги
Value-at-Risk (VaR)	Ринковий, портфельний	Простота інтерпретації
CVaR	Ринковий	Краща оцінка в умовах «хвостових» ризиків
SWOT-аналіз	Операційний, стратегічний	Якісний підхід
Stress-testing	Усі основні види	Перевірка стійкості у кризових сценаріях

Джерело: складено автором за даними [13].

Регулярний моніторинг дозволяє виявляти відхилення від запланованих показників та оперативно коригувати управлінську політику. Використання

автоматизованих систем моніторингу в реальному часі значно підвищує точність виявлення ризиків та скорочує час реагування на них.

Фінальним етапом є розробка та впровадження заходів щодо мінімізації ризиків. Сюди належать диверсифікація портфелів, страхування, хеджування, встановлення лімітів на операції, а також посилення внутрішнього контролю та корпоративного управління.

Основні інструменти зниження ризиків в банківській діяльності наведемо в табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Основні інструменти зниження ризиків в банківській діяльності

Тип ризику	Інструменти зниження ризику
Кредитний	Скоринг, застави, деривативи, резервування
Ринковий	Хеджування, диверсифікація, VaR, стрес-тестування
Операційний	IT-безпека, аудит, навчання, протоколи резервування
Ліквідності	Ліміти, LCR/NSFR, контроль потоків
Репутаційний	Прозорість, комунікація, ESG-підходи

Джерело: складено автором за даними [24].

Таким чином, ефективне управління ризиками в сучасній банківській діяльності базується на симбіозі аналітичного мислення, високих технологій та адаптивних організаційних структур. Використання передових методів аналізу й моделювання, зокрема методів машинного навчання, імітаційного моделювання та прогнозної аналітики, забезпечує новий рівень передбачуваності ризиків та підвищує загальну фінансову стійкість банківського сектору. У зв’язку з цим, впровадження цифрових рішень у сферу ризик-менеджменту є не лише актуальною тенденцією, а й стратегічною необхідністю для успішного функціонування сучасних банків.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РИЗИКІВ В СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Аналіз сучасного стану банківської системи України в контексті макроекономічних фінансових ризиків

Досліджуючи сучасний стан розвитку банківського сектору, можна чітко визначити ринкові тенденції, які породжують банківські ризики. Одночасно, глибокий аналіз умов роботи банків є фундаментом для виявлення доступних інструментів, що знижують ці ризики.

У 2022 році, внаслідок повномасштабного вторгнення росії, банківська система України опинилася в нових критичних умовах. Це призвело до того, що всі зусилля Національного банку України та суб'єктів банківської системи були переорієнтовані на подолання нововиявлених ризиків та забезпечення життєздатності фінансового сектору. В умовах воєнного стану банківська сфера адаптувала свою організаційну структуру та підходи до обслуговування клієнтів. Це дало змогу зменшити потенційні ризики та мінімізувати фінансові втрати, спричинені військовими діями. Банки успішно пристосувалися до нових реалій, забезпечивши ефективне функціонування в кризових умовах.

Сучасна банківська система України функціонує в умовах значних макрофінансових ризиків, що посилюються через повномасштабне вторгнення та пов'язані з ним економічні виклики. Для ефективного управління цим складним середовищем та забезпечення фінансової стабільності, Національний банк України використовує та публікує «Теплову карту ризиків фінансового сектору» (рис.2.1.). Теплова карта візуально відображає рівень різних видів ризиків за допомогою колірної шкали та числових значень. Чим «гарячіший» колір (наприклад, червоний або темно-помаранчевий) і вище числове значення (наприклад, за шкалою від 1 до 10, де 10 – найвищий ризик), тим вищим є рівень відповідного ризику Цей інструмент є ключовим для системного аналізу,

моніторингу та комунікації щодо загроз, які формують те макрофінансове середовище, в якому працюють банки.

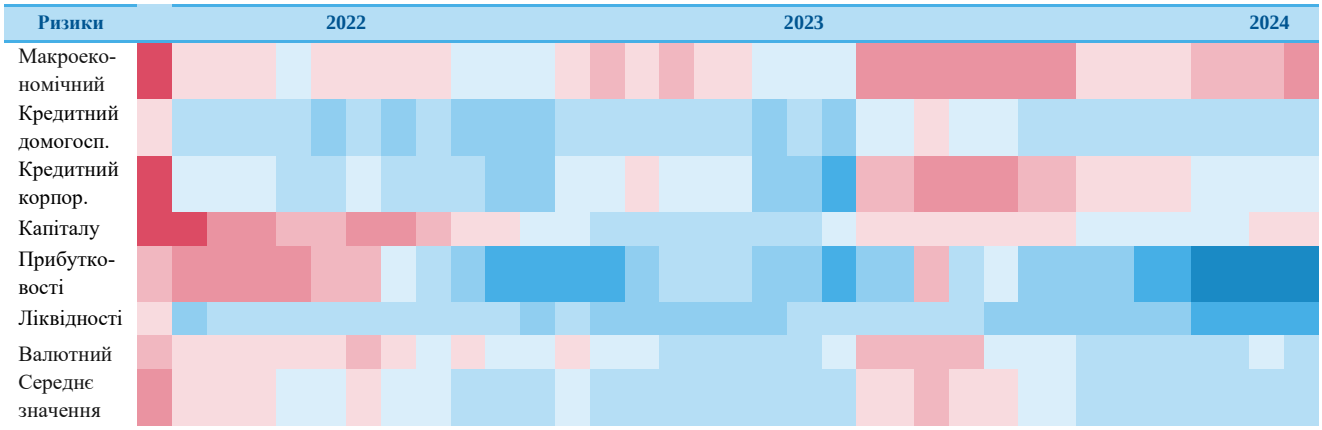

Рис. 2.1. Теплова карта ризиків фінансового сектору

Джерело: [15].

Як видно з рис. 2.1, найбільш домінуючим та визначальним елементом лишається макроекономічний ризик, він є «найгарячішим», тобто найвищим серед усіх представлених. Це свідчить про глибоке усвідомлення НБУ того, що фундаментальні економічні процеси – інфляція, динаміка ВВП, фіскальна стабільність та міжнародна фінансова допомога – створюють постійне джерело високої невизначеності та потенційних шоків для банківського сектору. Це накладає відбиток на всі аспекти діяльності банків.

Скорочення ресурсів банків, їх постійні збитки та зменшення капіталу могли б значно послабити банківську систему, обмежуючи можливості банків видавати кредити та проводити інші активні операції. Проте, незважаючи на це, протягом 2022-2024 років українська банківська система показала надзвичайну здатність адаптуватися до зовнішніх потрясінь. Це дозволило їй, в умовах війни, суттєво збільшити свою ресурсну базу, працювати прибутково та повністю відновити капітал, навіть перевищивши його довоєнний рівень.

Для оцінки стану банківського ринку України важливим є дослідження динаміки кількості діючих банків, яку відображено на рис. 2.2.

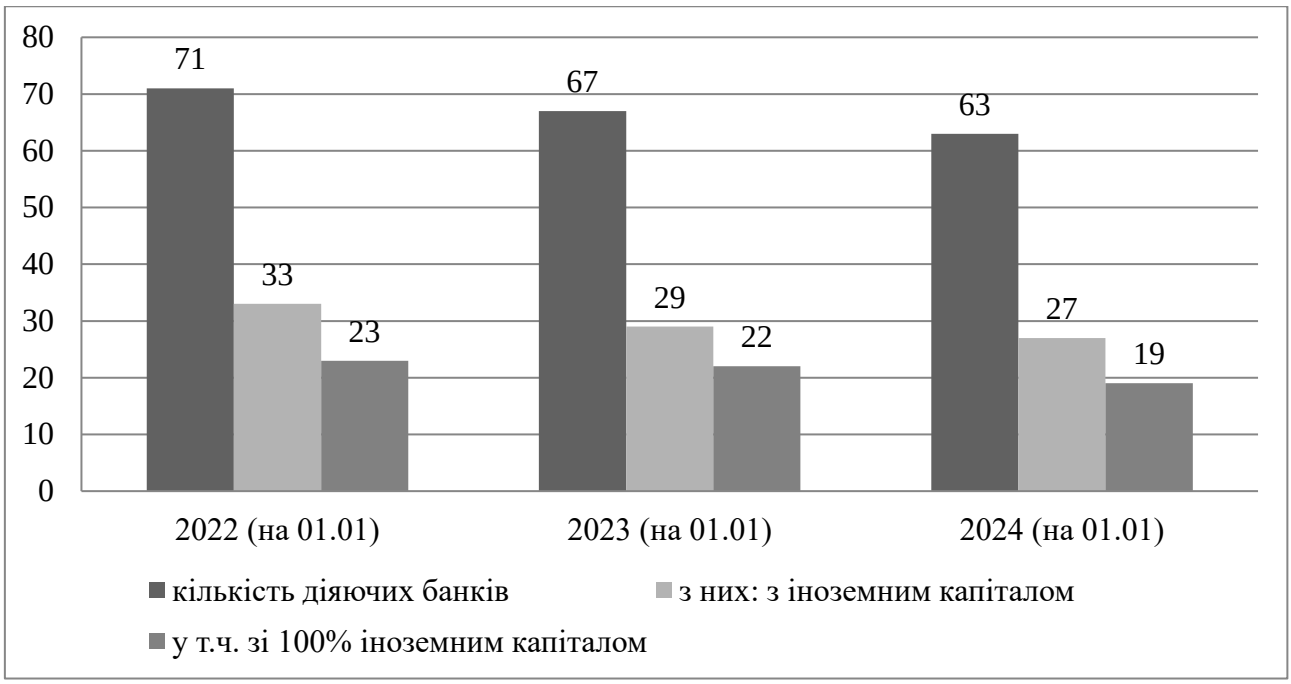

Рис. 2.2. Кількість та склад банків України

Джерело: побудовано автором за даними [25].

Як видно з рис.2.1, відзначається тенденція до скорочення кількості банків. Попри лояльність Національного банку України до виконання нормативів у період воєнного стану, з ринку банківських послуг вийшли банки з російським капіталом, такі як Промінвестбанк, МР Банк (Сбербанк) та Банк Форвард. Крім того, діяльність припинили й українські банки: Мегабанк, Ibox Bank та Банк Січ [42]. Станом на сьогодні банківська система налічує 61 банк, з яких 26 - з іноземним капіталом [25].

Наразі в Україні функціонує сім державних банків, п'ять з яких визнані системно важливими (табл. 2.1). Слід зазначити, що держава також володіє частками у двох менших банках, що стало результатом застосування санкцій проти їхніх власників.

В аналізований період також спостерігається скорочення мережі банківських відділень. Зокрема, протягом 2022 року їх кількість зменшилась на 20%. Додатковий вплив на чисельність мережі відділень мала окупація південно-східних територій. У 2024 році мережа відділень платоспроможних банків незначно скоротилася порівняно з попереднім роком. Загалом за цей період було

закрито 156 відділень, з яких 80 припадають на приватні банки (включно з відділеннями фінансових установ, що були виведені з ринку) [37].

Таблиця 2.1.

Державні банки України

Назва установи	Державна власність і відповідальний орган	Усього активів	Частка загальних активів банківського сектору
ПриватБанк	100% державна власність Кабінет Міністрів	927, 8 млрд.	25,8%
Ощадбанк		429,7 млрд.	11,9%
Укрексімбанк		293,1 млрд.	8,2%
Сенс Банк		139,0 млрд.	3,8%
Укргазбанк	94,94% державна власність Міністерство фінансів	209,9 млрд.	5,8%
Мотор-Банк	100% державна власність Фонд державного майна	0,59 млрд	0,02%
ПІН Банк	88,9% державна власність Фонд державного майна	0,39 млрд.	0,01%

Джерело: [45].

Враховуючи виклики, пов'язані з операційним ризиком під час війни - від фізичної безпеки інфраструктури до достатності капіталу та активів - надзвичайно важливо детальніше розглянути ключові компоненти фінансової стійкості банків. Одним з таких фундаментальних аспектів є структура пасивів банків України (табл.2.2), яка відображає джерела залучених коштів та їхню стабільність в умовах військового часу.

Проведений аналіз демонструє позитивну динаміку у банківському секторі України, адже загальна сума пасивів послідовно зростала на 14.5% у 2023 році та на 25.23% у 2024 році. Це свідчить про збільшення масштабів діяльності банківських установ, що, своєю чергою, можна інтерпретувати як зростання довіри до банківської системи та активний притік коштів. Однак, таке зростання пасивів, особливо в умовах воєнного стану, може приховувати і певні ризики. Найбільш значущим ризиком є значне зниження капіталу у 2023 році на 15.53%. Це прямий наслідок повномасштабного вторгнення, що могло спричинити збитки банків, руйнування активів та невиконання зобов'язань позичальниками. Низький рівень капіталу знижує здатність банків поглинати несподівані збитки і

може призвести до проблем з платоспроможністю. Хоча капітал відновився (зростання на 37.16%) і навіть перевищив довоєнний рівень, різке його падіння та подальше зростання можуть свідчити про високу волатильність і чутливість банківської системи до зовнішніх шоків. Важливо розуміти, за рахунок чого відбулося це зростання, адже статутний капітал, на відміну від загального капіталу, продовжував, хоч і незначно, знижуватися у 2024 році: Це може вказувати на те, що основні джерела капіталу могли бути не повністю відновлені або навіть зменшені.

Таблиця 2.2

Пасиви банків України, млн. грн.

Назва показника	**01.01.2022**	**01.01.2023**	**01.01.2024**	**Відхилення 2023 / 2022 р.**		**Відхилення 2024 / 2023 р.**	
				абсол.	**віднос, %**	**абсол.**	**віднос, %**
Пасиви	2 053 232	2 351 678	2 945 030	298 446	114,5	593 352	125,23
Капітал	255 514	215 840	296 044	-39 674	84,47	80 204	137,16
з нього: статутний капітал	481 535	407 021	404 751	-74 514	84,53	-2 270	99,44
Зобов'язання банків	1 797 718	2 135 838	2 648 986	338 120	118,8	513 148	124,03
Зобов'язання банків в іноземній валюті	613 334	799 056	867 623	185 722	130,28	68 567	108,58
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24 948	6 457	6 763	-18 491	25,88	306	104,74
Кошти суб'єктів господарювання	758 434	889 526	1 260 156	131 092	117,28	370 630	141,67
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	726 898	933 240	1 083 758	206 342	128,39	150 518	116,13
Кошти небанківських фінансових установ	41410	53 188	61 741	11 778	128,44	8 553	116,08
Рентабельність активів, %	4,09	1,04	3,24	-3,05	25,43	2,2	311,54
Рентабельність капіталу, %	35,08	9,68	30,33	-25,4	27,59	20,65	313,33

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Ще одним значним ризиком є зростання зобов'язань банків в іноземній валюті. Значне збільшення цих зобов'язань, особливо у 2023 році (зростання на 30.28%), створює валютний ризик. В умовах нестабільного обмінного курсу гривні до іноземних валют, зростання цих зобов'язань може призвести до значних збитків для банків у разі девальвації національної валюти, якщо вони не мають відповідних валютних активів для покриття.

Також існує ризик ліквідності, пов'язаний зі значним зростанням коштів суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Кошти суб'єктів господарювання зросли з 758434 млн грн у 2022 до 1260156 млн грн у 2024, а кошти фізичних осіб – з 726898 млн грн у 2022 до 1083758 млн грн у 2024. Це збільшення бази залучених коштів є позитивним для ліквідності, проте ризик полягає у волатильності цих коштів. В умовах війни та економічної невизначеності, паніка або недовіра можуть призвести до масового відтоку депозитів, що створює ризик ліквідності. Банки повинні мати достатні резерви та ліквідні активи, щоб протистояти таким сценаріям. Зменшення строкових вкладів інших банків та кредитів (з 24948 млн грн у 2022 до 6457 млн грн у 2023) може бути як позитивним (зменшення залежності від міжбанківського ринку), так і негативним сигналом, вказуючи на можливе зниження довіри між банками або проблеми з отриманням міжбанківського фінансування.

Зобов’язання переважно складаються з залучених коштів клієнтів: 42,4% – це кошти суб'єктів господарювання, а 37,5% – це кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами). Структуру залучених коштів на 01.01.2024 р. показано на рис. 2.3.

Загалом, незважаючи на значне відновлення у 2024 році, український банківський сектор зіткнувся із серйозним падінням прибутковості у 2023 році через війну, про що свідчить різке зниження рентабельності активів та капіталу. Це обмежило можливості банків до формування резервів та інвестицій. Хоча показники покращуються, вони ще не досягли довоєнного рівня, що вказує на триваючий процес відновлення та поточні виклики для довгострокової стабільності банківського сектору.

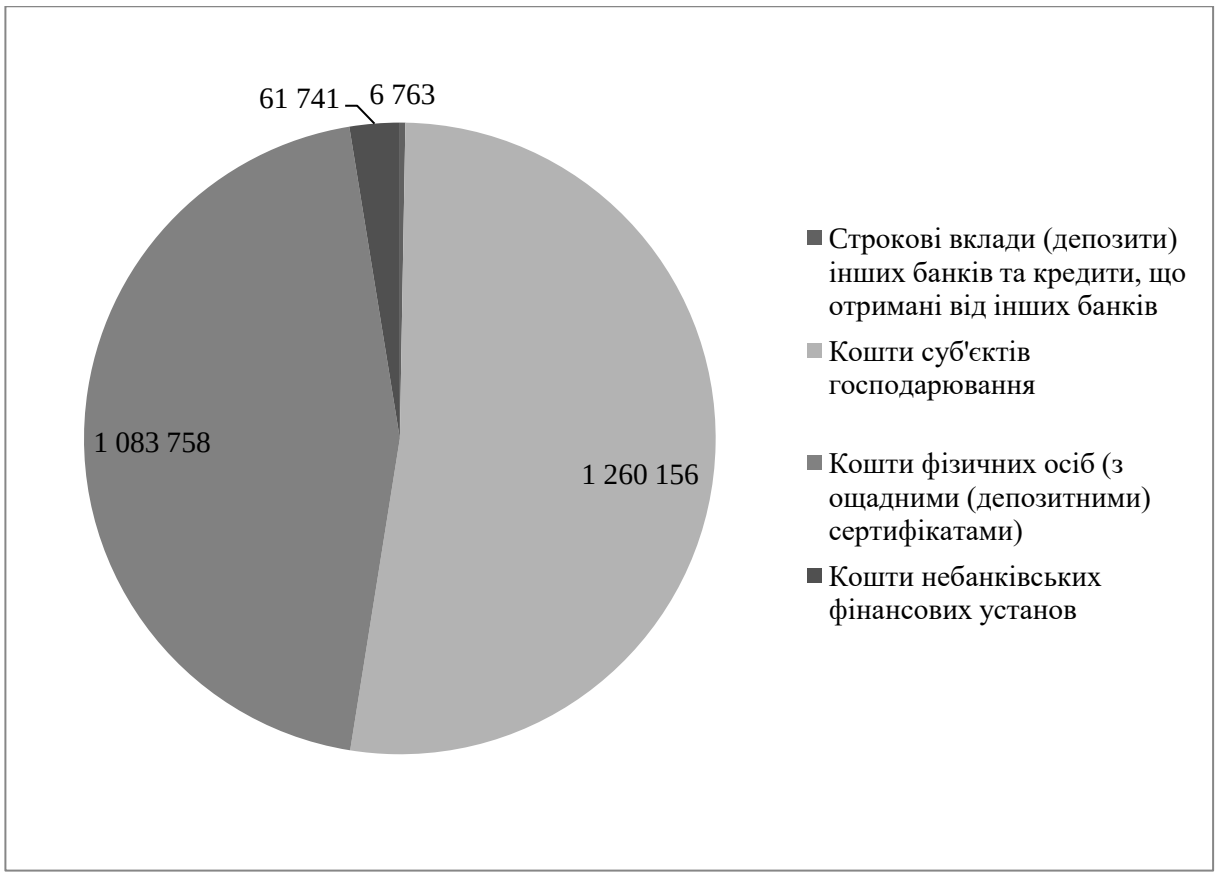

Рис. 2.3. Структура залучених коштів

Джерело: побудовано автором за даними [25].

Перейдемо до аналізу активів банківської системи. Адже саме структура, якість та ліквідність активів є фундаментом, на якому будується фінансова стабільність будь-якої фінансової установи. Від їхнього стану залежить не тільки здатність банків генерувати доходи та покривати потенційні втрати, але й їхня роль у підтримці економічної активності та наданні фінансових послуг (табл. 2.2).

Загальна сума активів банків України демонструє значне зростання: з на 14.54% у 2023 і на 25.23% у 2024 р., що є дзеркальним відображенням збільшення пасивів, яке ми розглядали раніше. Збільшення обсягів активів свідчить про розширення діяльності банків, але важливо розібратися у структурі цих активів, щоб виявити потенційні ризики.

З точки зору структури власності активів, у банківському секторі України переважають державні банки, на які припадає 52% усіх активів сектору та понад

60% вкладів фізичних осіб. Іноземні банки, що функціонують в Україні, займають другу за величиною частку банківських активів (27%), за ними йде національний приватний капітал (21%) (рис.2.4).

Таблиця 2.2

Структура активів банків України, млн. грн.

Назва показника	01.01. 2022	01.01. 2023	01.01. 2024	Відхилення 2023 / 2022 р.		Відхилення 2024 / 2023 р.	
				абсол.	віднос, %	абсол.	віднос, %
Активи	2 053 232	2 351 678	2 945 030	298 446	114,54	593 352	125,23
Готівкові кошти	75 375	74 760	79 218	-615	99,18	4 458	105,96
Банківські метали	384	156	120	-228	40,63	-36	76,92
Кошти в Національному банку України	34 973	82 485	213 489	47 512	235,85	131 004	258,82
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	172 868	315 085	348 166	142 217	182,27	33 081	110,5
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	60 096	51 010	57 439	-9 086	84,88	6 429	112,6
Кредити надані клієнтам	1 065 347	1 036 213	1 024 678	-29 134	97,27	-11 535	98,87
кредити, що надані органам державної влади	26 973	24 809	18 349	-2 164	91,98	-6 460	73,96
кредити, що надані суб`єктам господарювання	795 513	801 413	783 690	5 900	100,74	-17 723	97,79
кредити, що надані фізичним особам	242 633	209 943	222 590	-32 690	85,53	12647	106,02
кредити, надані небанківським фінансовим установам	228	48	49	-180	21,05	1	102,08
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	829 887	1 022 658	1 466 474	192 771	123,23	443 816	143,4
Резерви за активними операціями банків	308 349	369 936	371 189	61 587	119,97	1 253	100,34

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Загалом, незважаючи на значне зростання загальних активів та суттєве збільшення вкладень у цінні папери й накопичення ліквідності в НБУ, український банківський сектор у період 2022-2024 років демонстрував обережність у кредитуванні, що відображено в незначному зниженні загального обсягу кредитів, наданих клієнтам. Ця стратегія свідчить про глибоку адаптацію банків до воєнних ризиків: вони зосередилися на збереженні ліквідності та інвестуванні у менш ризиковані інструменти, такі як державні цінні папери.

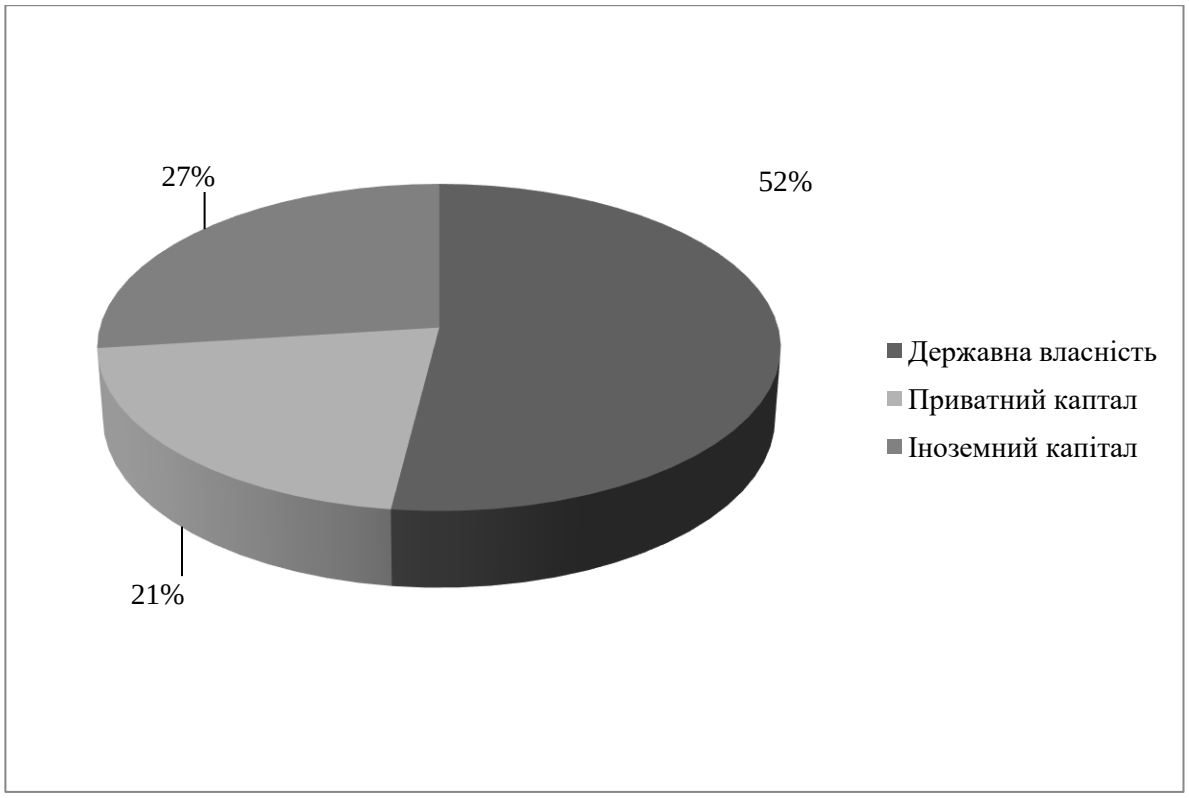

Рис. 2.4. Структура власності банківського капіталу, 2024 р.

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Такий підхід дозволив їм ефективно управляти ризиками в умовах безпрецедентної невизначеності, забезпечуючи стабільність своєї операційної діяльності та виконуючи регуляторні вимоги. Водночас, значне збільшення резервів за активними операціями підкреслює їхню відповідальну політику щодо управління ризиками, спрямовану на поглинання потенційних втрат та захист інтересів вкладників. Таким чином, банківський сектор не лише успішно балансує між потребою у підтримці фінансової стабільності та адаптацією до

нових економічних реалій, але й відіграє ключову роль у підтримці економіки під час війни, забезпечуючи її фінансову життєздатність.

Після ретельного аналізу загальної структури та динаміки активів, а також розуміння стратегії банків щодо підтримки ліквідності та інвестування, логічним продовженням є детальний розгляд якості кредитного портфеля. Адже саме якість наданих кредитів є ключовим показником ризиків, яким піддається банк, і безпосередньо впливає на його прибутковість та довгострокову стабільність.

Для аналізу якості кредитного портфеля ключовим індикатором слугує частка непрацюючих кредитів (NPL). Цей показник є прямим відображенням реалізованого кредитного ризику в банківській системі. Динаміка обсягу непрацюючих кредитів, що наведена у табл. 2.3, дозволяє оцінити тенденції у спроможності позичальників виконувати свої фінансові зобов'язання та ефективність управління ризиками з боку банківських установ. Зростання частки NPL свідчить про погіршення якості портфеля, потенційні втрати для банків та необхідність посилення провізійних відрахувань, тоді як її зниження вказує на оздоровлення активів та підвищення фінансової стабільності.

Таблиця 2.3.

Структура кредитного портфеля банківської системи, 2022-2024 рр.

Кредитні операції	**01.01. 2022**	**01.01. 2023**	**01.01. 2024**
Кредити корпоративному сектору	835 658	847 586	828 444
непрацюючі кредити	301 665	363 321	365 532
частка непрацюючих кредитів, %	**36,10**	**42,87**	**44,12**
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	256 291	224 260	240 825
непрацюючі кредити	43 210	68 272	56 636
частка непрацюючих кредитів, %	**16,86**	**30,44**	**23,52**
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	30 581	36 917	43 144
непрацюючі кредити	256	4	0
частка непрацюючих кредитів, %	**0,84**	**0,01**	**0,00**
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	27 037	24 800	18 361
непрацюючі кредити	0	507	191
частка непрацюючих кредитів, %	**0,00**	**2,04**	**1,04**
Всі кредити	**1 149 567**	**1 133 563**	**1 130 774**

Джерело: побудовано автором за даними [25].

Дані табл. 2.3 свідчать про те, що незважаючи на загальне скорочення кредитного портфеля банківського сектору України, його якість суттєво погіршилася внаслідок повномасштабного вторгнення, найбільш критичним ризиком є майже 45% непрацюючих кредитів у корпоративному портфелі. Це потребує постійного моніторингу, формування адекватних резервів і може значно впливати на фінансові результати банків. Відновлення економіки та платоспроможності підприємств є ключовим для вирішення цієї проблеми. Покращення у роздрібному кредитуванні, хоча частка NPL у кредитах фізичним особам залишається високою, її зниження у 2024 році є позитивним сигналом відновлення. Висока якість міжбанківського сегменту свідчить про ліквідність та довіру між банками, що є фундаментом фінансової стабільності. Загальний обсяг кредитів стабільний, але висока частка NPL (особливо в корпоративному секторі) свідчить про значне навантаження на банки. Це вимагає від них посиленого управління ризиками, реструктуризації боргів та потенційних списань. Високий рівень NPL також обмежує здатність банків видавати нові кредити, що є критично важливим для відновлення економіки України.

Аналізу доходів і витрат банків України дозволить нам комплексно оцінити їхню ефективність, прибутковість та здатність генерувати фінансові ресурси для подальшого розвитку та забезпечення стабільності в поточному економічному середовищі.

Аналіз доходів і витрат банків України за 2022-2024 роки демонструє значну адаптацію та відновлення сектору після повномасштабного вторгнення. Загальні доходи банків суттєво зросли, передусім завдяки подвоєнню процентних доходів, які збільшилися з 114 742 млн грн до 227 061 млн грн. Одночасно, витрати різко скоротилися у 2024 році, головним чином через значне зменшення відрахувань у резерви, які впали з 105 158 млн грн до 1 733 млн грн.

Це вказує на стабілізацію якості кредитного портфеля та зменшення потреби у формуванні значних резервів. Усе це призвело до вражаючого зростання прибутку банківського сектору, який збільшився з 32 981 млн грн у

2022 році до 226 508 млн грн у 2024 році, підтверджуючи його ефективну адаптацію та здатність генерувати доходи навіть в умовах війни.

Таблиця 2.4

Доходи та витрати банків України, 2023-2024 рр.

Показники	01.01.2022		01.01.2023		01.01.2024	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%
ДОХОДИ	**24 944**	**100,0**	**38 650**	**100,0**	**42 148**	**100,0**
процентні доходи	16 445	61,6	23 765	60,7	28 993	68,1
комісійні доходи	7 941	34,0	8 307	23,9	8 269	21,8
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	-42	-0,03	5 932	12,2	3 794	6,8
інші операційні доходи	410	2,7	506	2,3	820	1,9
інші доходи	90	1,2	76	0,7	125	0,9
повернення списаних активів	101	0,5	64	0,2	147	0,5
ВИТРАТИ	**17 800**	**100,0**	**23 956**	**100,0**	**25 385**	**100,0**
процентні витрати	4 623	26,0	7 245	19,5	9 940	28,3
комісійні витрати	2 967	17,9	3 895	10,6	3 545	12,8
інші операційні витрати	1 140	9,3	1 075	5,3	1 265	5,1
загальні адміністративні витрати	6 243	39,8	6 417	24,6	7 560	25,4
інші витрати	335	2,0	561	1,8	630	2,4
відрахування в резерви	1 575	1,8	2 488	36,1	-1 253	4,9
податок на прибуток	915	3,2	2 275	2,2	3 698	21,2
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	**7 145**	**x**	**14 694**	**x**	**16 762**	**x**

Джерело: побудовано автором за даними [25].

Загалом, незважаючи на безпрецедентні виклики, спричинені повномасштабним вторгненням Росії, банківська система України продемонструвала виняткову стійкість, адаптивність та здатність до відновлення протягом 2022-2024 років. Хоча макроекономічний ризик залишається домінуючим і його оцінка Національним банком України зросла, сектор успішно збільшив свою ресурсну базу, відновив капітал до довоєнного рівня і перейшов до прибуткової діяльності, значною мірою завдяки зростанню процентних доходів та різкому скороченню відрахувань у резерви. Незважаючи на погіршення якості кредитного портфеля, особливо в корпоративному секторі,

банки активно нарощували резерви, забезпечуючи високий рівень покриття непрацюючих кредитів. Це, разом зі значним зростанням загальних активів, що відбулося переважно за рахунок накопичення ліквідності в НБУ та вкладень у державні цінні папери, свідчить про обережну, але ефективну стратегію управління ризиками. Скорочення кількості діючих банків та мережі відділень є частиною адаптації до нових реалій, а домінування державних банків підкреслює їхню ключову роль у підтримці фінансової стабільності. Зростання зобов'язань банків, зокрема в іноземній валюті, та волатильність коштів клієнтів створюють певні ризики, але загальна позитивна динаміка прибутковості та відновлення капіталу вказують на сильну позицію банківського сектору, готового відігравати важливу роль у післявоєнному відновленні економіки України.

2.2. Оцінка ризиків банківської системи та рівня банківської безпеки України

Безпека банківської системи – це комплексна система заходів, спрямованих на захист фінансових установ, їхніх активів, інформації та клієнтів від широкого спектру загроз. У сучасному взаємопов'язаному світі, де фінансові операції є критично важливими для економічного розвитку, надійність та стабільність банківської системи є запорукою загальної фінансової безпеки держави.

Ця багатогранна концепція охоплює не лише захист від традиційних злочинних посягань, таких як пограбування чи шахрайство, але й протидію сучасним, все більш витонченим загрозам. Серед них ключове місце посідають кіберзагрози, включаючи хакерські атаки, фішинг, шкідливе програмне забезпечення та викрадення даних. Крім того, безпека банківської системи включає управління операційними ризиками (пов'язаними з внутрішніми збоями та помилками), правовими ризиками (недотримання законодавства), а також забезпечення комплаєнсу (відповідності нормативним вимогам та стандартам).

Для оцінки ризиків банківської системи України необхідно розглянути кілька основних типів ризиків, з якими стикаються банки. Кожен тип ризику

буде проаналізовано за допомогою відповідних показників, розподілених по роках, щоб зрозуміти їхню динаміку і вплив на банківську систему.

Таблиця 2.5

Кредитний ризик банківської системи України

Рік	Частка непрацюючих кредитів (NPL), %	Обсяг непрацюючих кредитів, млн. грн	Резерви під знецінення кредитів, млн. грн	Частка проблемних кредитів у роздрібному сегменті, %
2022	30,02	345 131	308 349	16,86
2023	30,12	432 105	369 936	30,44
2024	37,35	422 360	371 189	23,52

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Аналіз даних щодо кредитного ризику української банківської системи за період 2022–2024 років свідчить про його суттєву динаміку, спровоковану комплексом макроекономічних та геополітичних факторів. Зокрема, частка непрацюючих кредитів (NPL) демонструє виразну тенденцію до зростання: з 30,02% у 2022 році, через незначну стабілізацію на рівні 30,12% у 2023 році, до значного збільшення до 37,35% у 2024 році. Це свідчить про загальне погіршення якості кредитного портфеля фінансових установ в умовах повномасштабного вторгнення. Водночас, абсолютний обсяг непрацюючих кредитів може бути індикатором активізації списання старих проблемних боргів або певного зменшення обсягу загального кредитного портфеля, однак зростання частки NPL вказує на продовження надходження нових проблемних активів. У відповідь на це, банківський сектор послідовно нарощував резерви під знецінення кредитів, обсяг яких зріс у 2024 році, що є свідченням адаптивної політики управління ризиками та дотримання регуляторних вимог щодо адекватності капіталу. Окремо слід відзначити динаміку частки проблемних кредитів у роздрібному сегменті, яка зросла з 16,86% у 2022 році до 30,44% у 2023 році, відображаючи погіршення платоспроможності домогосподарств, та потім знизилася до 23,52% у 2024 році, що може бути результатом реструктуризації або списань боргів. Загалом, аналізовані дані підкреслюють

зростання кредитного ризику в українській банківській системі, що вимагає подальшої імплементації ефективних стратегій його мінімізації та підвищення стійкості фінансового сектору.

Фінансові установи постійно функціонують в умовах динамічних змін на ринках, що неминуче породжує ринковий ризик (Табл.2.8). Цей вид ризику безпосередньо впливає на фінансову стійкість банків через коливання ринкових факторів. Зокрема, такі показники як волатильність валютних курсів, обсяг валютних операцій, співвідношення валютних активів та зобов'язань, а також ризик зміни процентної ставки, відіграють ключову роль у формуванні цього ризику. Розуміння динаміки цих індикаторів є важливим для комплексної оцінки безпеки банківської системи.

Таблиця 2.6

Ринковий ризик банківської системи України

Рік	Волатильність валютних курсів, %	Обсяг валютних операцій, млрд. грн	Співвідношення валютних активів і зобов’язань, %	Ризик зміни процентної ставки, %
2022	13.2	170.1	78.5	2.3
2023	14.1	180.3	75.6	2.5
2024	12,6	176,2	95,7	2,4

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Аналіз даних щодо ринкового ризику банківської системи за період з 2022 по 2024 рік дозволяє виявити ключові тенденції, що відображають її адаптацію до складних економічних умов. Волатильність валютних курсів демонструвала коливання, але у 2024 році намітилася тенденція до її зниження, що може свідчити про певну стабілізацію на валютному ринку. Обсяг валютних операцій також мав динамічний характер, відображаючи активність зовнішньоекономічної діяльності в умовах змін. Особливо показовою є динаміка співвідношення валютних активів та зобов'язань. Після певного дисбалансу у 2022-2023 роках, що збільшував валютний ризик, у 2024 році відбулося значне поліпшення цього показника. Це вказує на ефективніші дії фінансових установ щодо збалансування своїх валютних позицій, що зменшує

їхню вразливість до курсових коливань. Ризик зміни процентної ставки залишався відносно стабільним протягом усього аналізованого періоду.

Загалом, ці дані свідчать про те, що, попри збереження макроекономічних ризиків, банківська система України демонструє поступове поліпшення управління ринковим ризиком у 2024 році. Це сприяє підвищенню її загальної стійкості в умовах тривалих викликів.

Ліквідний ризик (табл. 2.7) є не менш значущим, оскільки його реалізація може мати миттєві та руйнівні наслідки для функціонування фінансової установи, навіть якщо банк є платоспроможним. Управління ліквідністю - це постійний баланс між забезпеченням достатніх коштів для виконання зобов'язань і ефективним використанням ресурсів, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності.

Таблиця 2.7

Ліквідний ризик банківської системи України

Рік	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов’язань, %	Частка високоліквідних активів у загальних активах, %	Динаміка короткострокових запозичень, млрд грн	Рівень міжбанківського кредитування, млрд грн
2022	73.1	27.5	40.1	20.3
2023	68.3	24.9	45.7	23.5
2024	80,4	35,1	48,6	25,2

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Аналіз наданих даних за 2022-2024 роки демонструє мінливу, але в цілому позитивну динаміку управління ліквідним ризиком у банківській системі. Хоча у 2023 році спостерігалося певне зниження показників ліквідності, у 2024 році відбулося суттєве покращення співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань та зростання частки високоліквідних активів. Паралельно, збільшення міжбанківського кредитування свідчить про відновлення довіри та активізацію ринку ліквідності. Це вказує на посилення ліквідної позиції банків та підвищення їхньої стійкості до ліквідного ризику в умовах воєнного стану.

Розвиток цифрових технологій супроводжується зростанням операційного ризику для банків, зокрема через збільшення кількості та складності кібератак (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Операційний ризик банківської системи України (2022-2024рр.)

Рік	Кількість випадків операційних збитків	Обсяг втрат від шахрайства та кібератак, млн грн	Рівень витрат на забезпечення інформаційної безпеки, млн грн	Кількість інцидентів збоїв у роботі банківських систем
2022	130	270.7	90.1	20
2023	140	290.6	95.3	22
2024	152	456	97.1	29

Джерело: розраховано автором за даними [25].

Ці атаки можуть призвести до витоків конфіденційної інформації, зокрема тієї, що становить банківську таємницю, а також до порушення приватності користувачів. Зокрема, в Україні ця тенденція чітко простежується: команда реагування на надзвичайні ситуації у сфері комп'ютерних ситуацій України (CERT-UA) зафіксувала майже 4000 кіберінцидентів у період із січня 2023 року по вересень 2024 року. Серед постраждалих були й великі комерційні банки, такі як ПУМБ, Ощадбанк, Креді Агріколь Банк та Універсал Банк. Прямі збитки для фінансово-банківського сектору становлять 14.05 млн доларів США, тоді як системні збитки сягають 38.03 млн доларів США [18]. Це свідчить про високу концентрацію ризиків, зумовлену наявністю системно важливих фінансових установ, що виконують критичні функції в національній економіці.

Аналіз наданих даних щодо операційного ризику банківської системи України за період 2022-2024 років свідчить про зростання його проявів та викликів, що потребують посиленої уваги з боку фінансових установ. Зростання кількості випадків операційних збитків у 2024 році свідчить про системне збільшення частоти інцидентів, які можуть бути спричинені як внутрішніми збоями в процесах та системах, так і людським фактором. Особливо тривожним є значний стрибок обсягу втрат від шахрайства та кібератак, який зріс майже на

70% – з 270.7 млн грн у 2022 році до 456 млн грн у 2024 році. Це підкреслює не лише посилення активності зловмисників у кіберпросторі, але й зростаючу витонченість їхніх методів. Такі втрати не лише прямо впливають на фінансові показники банків, а й підривають довіру клієнтів, що є критично важливим для стабільності банківського сектору. Незважаючи на зростання витрат на забезпечення інформаційної безпеки (з 90.1 млн грн до 97.1 млн грн), очевидно, що темпи збільшення втрат випереджають інвестиції у захист. Це свідчить про необхідність перегляду ефективності існуючих стратегій кіберзахисту та, можливо, їхнього масштабування. Збільшення кількості інцидентів збоїв у роботі банківських систем (з 20 до 29 випадків) додатково підтверджує наявність системних вразливостей або підвищеного навантаження на інфраструктуру.

Ці тенденції акцентують на нагальній необхідності комплексного та системного посилення заходів з управління операційним ризиком. Це включає не лише нарощування інвестицій у передові технології кіберзахисту, а й вдосконалення внутрішніх процесів, підвищення кваліфікації персоналу щодо питань інформаційної безпеки, розробку ефективних планів реагування на інциденти та безперервний моніторинг загроз. Ефективне управління операційним ризиком є фундаментальним для забезпечення безперебійної роботи банків, мінімізації фінансових втрат та, що найважливіше, захисту інтересів клієнтів в умовах високих та постійно еволюціонуючих загроз.

Аналіз ризиків банківської системи України за період з 2022 по 2024 рік показує складну динаміку та постійні виклики, з якими стикається банківський сектор. Проаналізувавши ключові види ризиків – кредитний, ринковий, ліквідний та операційний – ми отримали детальне розуміння окремих складових, що формують загальний ландшафт викликів для банківської системи. Однак для комплексної оцінки її стійкості та здатності функціонувати в умовах постійних загроз недостатньо розглядати ризики ізольовано. Необхідно інтегрувати ці дані для визначення інтегрального рівня банківської

безпеки, який дозволить оцінити її фактичний стан та виявити системні вразливості.

Оцінка рівня фінансової безпеки банківської системи ґрунтується на підході, описаному в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. №1277. Процес розрахунку індексу банківської безпеки згідно з цією офіційною методикою охоплює кілька етапів: формування набору індикаторів, визначення їх характеристик, нормалізація індикаторів, визначення вагових коефіцієнтів та розрахунок інтегрального індексу. Ця методика дозволяє оцінити рівень кореляційного зв'язку між індикаторами фінансової безпеки, провести аналіз поточної захищеності банків та визначити фактичний рівень безпеки банківської системи. Початкові дані для розрахунку індикаторів банківської системи представлені в таблицях 2.1-2.8.

Виходячи з обраних нами індикаторів, які, на нашу думку, найбільш суттєво впливають на стан банківської безпеки, адекватно його відображають та мають надійне статистичне підґрунтя, підтверджене офіційними звітами НБУ, а також з урахуванням проведеного аналізу їхньої динаміки, ми розрахуємо інтегральний індикатор банківської безпеки (табл. 2.9).

Нормалізоване значення індикатора банківської безпеки відображає його рівень у діапазоні від 0 до 1 (або від 0% до 100%). Цей діапазон поділяється на п'ять інтервалів, кожен з яких відповідає певній категорії безпеки [23]:

0 (або 0%) - абсолютно небезпечний рівень;

0-0.2 (або 0%-0%) - критичний рівень;

0.2-0.4 (або 20%-40%) - небезпечний рівень;

0.4-0.6 (або 40%-60%) - незадовільний рівень;

0.6-0.8 (або 60%-80%) - адовільний рівень;

0.8-1 (або 80%-100%) - оптимальний рівень.

Протягом 2022-2024 років інтегральний показник банківської безпеки України залишався стабільно низьким. У 2022 році показник становив 0.419, що класифікується як незадовільний рівень, а у 2023 та 2024 роках він знизився до

0.353 та 0.350 відповідно, що відповідає небезпечному рівню банківської безпеки. Таке погіршення зумовлене кількома ключовими факторами: значним зростанням частки простроченої заборгованості за кредитами (з 0.047 у 2022 році до 0.060 у 2024 році), що вказує на підвищення кредитного ризику; суттєвим падінням співвідношення довготермінових кредитів та депозитів (з 0.170 до 0.056), що відображає зменшення довгострокових ресурсів; та постійно низькою рентабельністю активів (на рівні 0.002-0.005), яка свідчить про низьку ефективність діяльності. Хоча співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті залишається низьким, а співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань стабільним, ці позитивні моменти не компенсують негативні тенденції. Зростання частки активів п'яти найбільших банків (з 0.064 до 0.080) також вказує на посилення концентрації.

Таблиця 2.9

Розрахунок інтегрального показника банківської безпеки України за 2022-2024 рр.

Показники	Ваговий коефіцієнт	2022	2023	2024
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	0,151	0,047	0,056	0,060
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	0,1429	0,002	0,006	0,004
Співвідношення довготермінових кредитів та депозитів	0,1487	0,170	0,062	0,056
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	0,1371	0,007	0,030	0,020
Рентабельність активів, %	0,1496	0,002	0,005	0,004
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	0,1359	0,127	0,124	0,126
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	0,1351	0,064	0,070	0,080
Інтегральний показник банківської безпеки		0,419	0,353	0,350
Рівень		незадов. рівень	небезпек.	небезпек.

Джерело: розраховано автором.

Під час воєнного стану в Україні забезпечення банківської безпеки вимагає скоординованих дій як з боку банків, так і за підтримки держави. Це

зумовлено змінами на ринку банківських послуг, що виникають через проблеми з ресурсами та фінансовою стабільністю фінансових установ. Тому наразі надзвичайно важливим є розвиток фінансової безпеки банківського сектору української економіки, з особливим акцентом на вирішенні таких завдань, як: регулювання нормативно-правового поля фінансової безпеки; врахування нових загроз, що виникли внаслідок військової агресії росії; перегляд методології оцінки фінансової безпеки банків; а також створення програм для мінімізації ризиків у банківському секторі.

Аналіз динаміки ключових показників протягом 2022-2024 років, зокрема у сферах кредитного, ринкового та операційного ризиків, переконливо демонструє, що українська банківська система перебуває у стані безперервної адаптації до безпрецедентних викликів, спричинених повномасштабним вторгненням. Попри те, що кредитний ризик продовжує зростати, про що свідчить збільшення частки NPL та обсягів непрацюючих кредитів, банки активно формують резерви, намагаючись нівелювати потенційні збитки. Управління ринковим ризиком показує позитивні зрушення, зокрема у збалансуванні валютних позицій, що зменшує вразливість системи до курсових коливань. Проте, операційний ризик, особливо у контексті кібератак та шахрайства, демонструє стійку тенденцію до зростання, що вимагає постійного збільшення інвестицій в інформаційну безпеку та вдосконалення внутрішніх контролів. Водночас, ліквідна позиція банківської системи у 2024 році суттєво покращилася, що свідчить про її здатність оперативно виконувати зобов'язання.

Таким чином, українська банківська система демонструє високу стійкість та здатність до адаптації в умовах воєнного стану. Однак, постійний моніторинг, превентивні заходи та гнучке реагування на нові загрози залишаються критично важливими для забезпечення її подальшої стабільності та функціонування як надійного фундаменту фінансової системи країни.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Вплив FinTech на управління ризиками в банківській діяльності

Сучасна банківська система зазнає глибокої трансформації під впливом цифровізації та розвитку фінансових технологій (FinTech). Упродовж останнього десятиліття FinTech став не лише рушієм інновацій, а й інструментом, що змінює підходи до надання фінансових послуг, обслуговування клієнтів, управління даними та, зокрема, управління ризиками. В умовах постійної нестабільності фінансових ринків, зростання конкуренції, посилення вимог регуляторів та кіберзагроз, питання ефективного ризик-менеджменту набуває особливої актуальності.

FinTech, поєднуючи технології штучного інтелекту, машинного навчання, блокчейн, великі дані (Big Data), хмарні обчислення та інші інновації, створює нові можливості для аналізу та контролю ризиків. Традиційні методи управління ризиками часто не справляються з обсягами та складністю інформації, яку сучасні банки змушені обробляти. У цьому контексті інтеграція FinTech-рішень дозволяє банкам оперативно виявляти нові ризики, прогнозувати їхні наслідки та розробляти ефективні стратегії реагування.

Водночас впровадження FinTech у банківську діяльність породжує низку нових викликів: зростає технологічна складність систем, виникають нові типи ризиків, зокрема пов’язані з кібербезпекою, конфіденційністю даних, регуляторною невизначеністю. Ці зміни вимагають перегляду підходів до оцінки ризиків і адаптації внутрішніх політик банків до нових умов функціонування.

Тому, на сьогодні, актуальним є комплексне дослідження впливу фінансових технологій на систему управління ризиками в банківському секторі.

Фінансові технології, або FinTech (від англ. financial technology), – це сукупність інноваційних технологічних рішень, що використовуються для надання або оптимізації фінансових послуг. FinTech поєднує фінанси,

інформаційні технології, аналітику даних та цифрову інфраструктуру з метою підвищення доступності, ефективності, прозорості та безпеки фінансових операцій.

Спочатку FinTech виник як засіб автоматизації банківських процесів, проте з часом трансформувався у самостійний індустріальний кластер, що охоплює різні аспекти фінансової системи – від кредитування та інвестування до страхування, управління активами, платежів та боротьби з шахрайством.

На сьогодні FinTech охоплює низку стратегічних напрямків, кожен з яких має потенціал трансформувати традиційні банківські функції. Основні з них включають (рис. 3.1):

Рис. 3.1. Основні напрями розвитку FinTech

Джерело: побудовано автором за даними [3].

- платіжні технології – розвиток цифрових платіжних платформ (PayPal, Revolut, Apple Pay тощо), мобільних гаманців, QR-кодів, технологій NFC, що дозволяють здійснювати швидкі, безпечні та зручні платежі;

- цифрове кредитування – автоматизація процесів надання кредитів через онлайн-платформи, використання альтернативних джерел даних для

скорингу позичальників, зокрема соціальних мереж, транзакційної історії, поведінкових моделей;

- інвестиційні технології (Robo-advisors) – використання алгоритмів для надання автоматизованих порад з інвестування, управління портфелями клієнтів без участі людини;
- InsurTech (технології у страхуванні) – впровадження телематики, IoT (інтернету речей), аналізу великих даних у сфері страхування для персоналізації тарифів, оцінки ризиків та автоматизації виплат;
- блокчейн і криптовалюти – децентралізовані рішення для зберігання та передачі фінансових активів, смарт-контракти, які дозволяють автоматизувати виконання зобов'язань у договорах;
- Big Data та аналітика – використання великих обсягів структурованих і неструктурованих даних для побудови прогнозних моделей, управління ризиками, персоналізації продуктів і виявлення шахрайства;
- RegTech (технології для дотримання нормативних вимог) – інструменти для автоматизації комплаєнсу, моніторингу транзакцій, верифікації клієнтів (KYC, AML) у реальному часі;
- штучний інтелект та машинне навчання – алгоритми, здатні самостійно навчатися, аналізувати складні патерни та приймати рішення з високим рівнем точності, що особливо корисно для ризик-менеджменту та боротьби з шахрайством.

FinTech сприяє децентралізації фінансових послуг, зменшенню ролі традиційних посередників (банків), зростанню конкуренції, підвищенню вимог до клієнтського досвіду та швидкості обслуговування. Водночас банки, інтегруючи FinTech -рішення, отримують змогу оптимізувати процеси, знизити витрати та підвищити якість управління ризиками [38].

В управлінні ризиками FinTech виконує роль як інструменту автоматизації процесів, так і джерела нових моделей прийняття рішень. Найбільш впливовими FinTech-напрямами у ризик-менеджменті є: Big Data та аналітика даних; штучний інтелект і машинне навчання; RegTech (регуляторні технології);

InsurTech (технології у страхуванні); блокчейн і смарт-контракти; кібербезпека та захист персональних даних.

Світовий та вітчизняний досвід демонструє успішне впровадження FinTech-рішень у сфері управління ризиками:

- банки використовують автоматизовані скорингові системи на основі ШІ для оцінювання кредитоспроможності клієнтів;
- впроваджуються інструменти KYC/AML (Know Your Customer / Anti-Money Laundering), що базуються на регтех-рішеннях;
- застосовується моделювання ризиків на основі сценарного аналізу та стрес-тестування з використанням великих даних;
- розвивається моніторинг транзакцій у реальному часі, що дозволяє оперативно виявляти шахрайські операції;
- вдосконалюються моделі оцінки ризиків ліквідності та ринкових ризиків на основі динамічного аналізу ринку.

Країни з високим рівнем цифровізації банківського сектору, як-от Велика Британія, Сінгапур, США, демонструють значні успіхи у використанні FinTech для управління ризиками. Зокрема, банки впроваджують аналітику в реальному часі, штучний інтелект для оцінки кредитоспроможності та хмарні системи для обробки транзакцій [9].

В Україні процес цифровізації банківської системи активізувався після 2020 року. Провідні банки впроваджують мобільний банкінг, чат-боти, автоматизовані системи управління ризиками. Однак залишаються виклики: нестабільне нормативне середовище, кіберзагрози, потреба у фахівцях цифрового профілю [36].

Інтеграція фінансових технологій у банківську діяльність суттєво трансформує традиційні моделі управління ризиками. FinTech забезпечує нові підходи до ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків, водночас створюючи і нові виклики. В умовах цифровізації фінансового середовища взаємозв’язок між впровадженням FinTech -рішень та ефективністю ризик-менеджменту набуває стратегічного значення.

У традиційній банківській моделі управління ризиками значну роль відігравали експертні оцінки, ручна обробка даних і ретроспективний аналіз. FinTech зміщує фокус на проактивний, автоматизований, даноцентричний підхід. Завдяки використанню великих даних, алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання, банки можуть в режимі реального часу:

- проводити точнішу оцінку ризикового профілю клієнтів;
- швидко виявляти нетипові або підозрілі транзакції;
- прогнозувати можливі ризикові події;
- автоматично приймати рішення щодо кредитування чи блокування операцій [7].

Замість фрагментарних підходів, ризик-менеджмент набуває цілісного, інтегрованого характеру, з високим рівнем цифрової автоматизації.

Порівняння ефективності традиційного та FinTech-орієнтованого підходів управління ризиками в банківській діяльності наведемо в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика ефективності традиційного та FinTech-орієнтованого підходів управління ризиками в банківській діяльності

Критерій	Традиційний підхід	FinTech-рішення
Швидкість аналізу	Висока трудомісткість	В режимі реального часу
Обсяг даних	Обмежений	Великі обсяги, включно з альтернативними джерелами
Людський фактор	Значний вплив	Мінімізація завдяки автоматизації
Витрати	Високі	Нижчі за рахунок оптимізації процесів
Гнучкість	Низька	Висока адаптивність
Прогнозна точність	Обмежена	Висока завдяки ML та AI
Реакція на нові загрози	Повільна	Швидка, автоматизована
Інтеграція з регуляторами	Через паперову звітність	Автоматизована через RegTech
Стійкість до кіберризиків	Середній рівень	Висока завдяки багаторівневим системам захисту
Доступ до клієнтських даних	Обмежений	Розширений за рахунок цифрової ідентифікації

Джерело: складено автором.

FinTech відкриває низку інструментів, які суттєво підвищують якість управління ризиками в банківській діяльності (рис. 3.2):

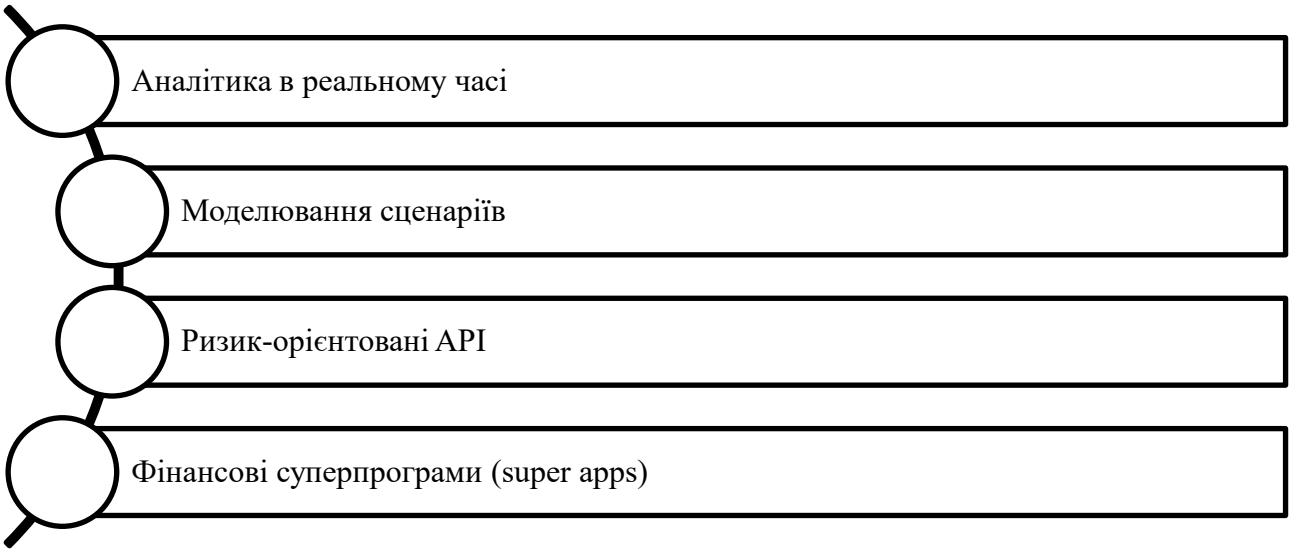

Рис. 3.2. Нові можливості ризик-менеджменту в банківській діяльності під впливом запровадження FinTech-орієнтованого підходу

Джерело: побудовано автором за даними [3].

- аналітика в реальному часі – дозволяє банкам оперативно реагувати на ринкові зміни та поведінкові аномалії;
- моделювання сценаріїв – автоматизовані системи можуть створювати тисячі гіпотетичних сценаріїв розвитку подій для оцінки їх впливу на фінансову стабільність банку;
- ризик-орієнтовані API – забезпечують інтеграцію з зовнішніми джерелами даних, наприклад з національними реєстрами, платіжними системами, кредитними бюро;
- фінансові суперпрограми (super apps) – об’єднують кілька послуг в одному інтерфейсі, даючи змогу ефективно відстежувати ризики через мультиканальний аналіз поведінки користувачів.

Очікується зростання ролі автоматизованих ризик-систем, поява нових FinAI-інструментів, посилення кібербезпеки через AI-driven захист, розвиток глобальних стандартів RegTech. В Україні перспективним є створення національної платформи цифрового комплаєнсу для банків.

Далі розглянемо вплив FinTech на окремі види ризиків у банківській діяльності. FinTech по-різному впливає на управління різними типами банківських ризиків (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Вплив FinTech на окремі види ризиків у банківській діяльності

Види ризиків	Вплив FinTech на ризик
Кредитний ризик	Фінтех дозволяє використовувати альтернативні джерела даних (поведінкові, соціальні, мобільні), що розширює можливості скорингу. Алгоритми машинного навчання можуть автоматично прогнозувати ймовірність дефолту
Операційний ризик	Автоматизація процесів, моніторинг транзакцій у реальному часі, цифрова ідентифікація клієнтів (eKYC) значно знижують ризик людської помилки
Кіберризик	Впровадження технологій кіберзахисту, таких як поведінкова біометрія, багатофакторна автентифікація, блокчейн – сприяє підвищенню рівня безпеки інформаційних систем
Репутаційний ризик	Активна присутність банку в цифровому просторі робить його вразливим до публічних скандалів, витоків даних або технічних збоїв
Комплаєнс-ризик	RegTech дозволяє банкам автоматизувати моніторинг відповідності нормативам, знижуючи витрати на звітність і ризик штрафів

Джерело: складено автором за даними [3].

Далі пропонуємо розглянути аналітичну модель FinTech-ризик-менеджменту в банківській діяльності (рис. 3.3).

Дана модель може бути адаптована для банківських установ різного масштабу – від цифрових банків до традиційних установ, які впроваджують діджиталізацію поступово.

Ключовими перевагами запропонованої моделі є:

- швидкість і точність рішень.
- гнучкість в адаптації до змін.
- підвищення ефективності регуляторної звітності.
- прозорість, масштабованість і зниження людського фактора.

Попри переваги, впровадження FinTech-рішень несе ризики, пов’язані з технологічною складністю, відсутністю єдиних стандартів, вразливістю до кіберзагроз, залежністю від сторонніх постачальників (наприклад, хмарних

сервісів). Тому ефективне управління ризиками в умовах FinTech-трансформації вимагає балансу між інноваціями та безпекою, технологічною гнучкістю та регуляторною відповідністю.

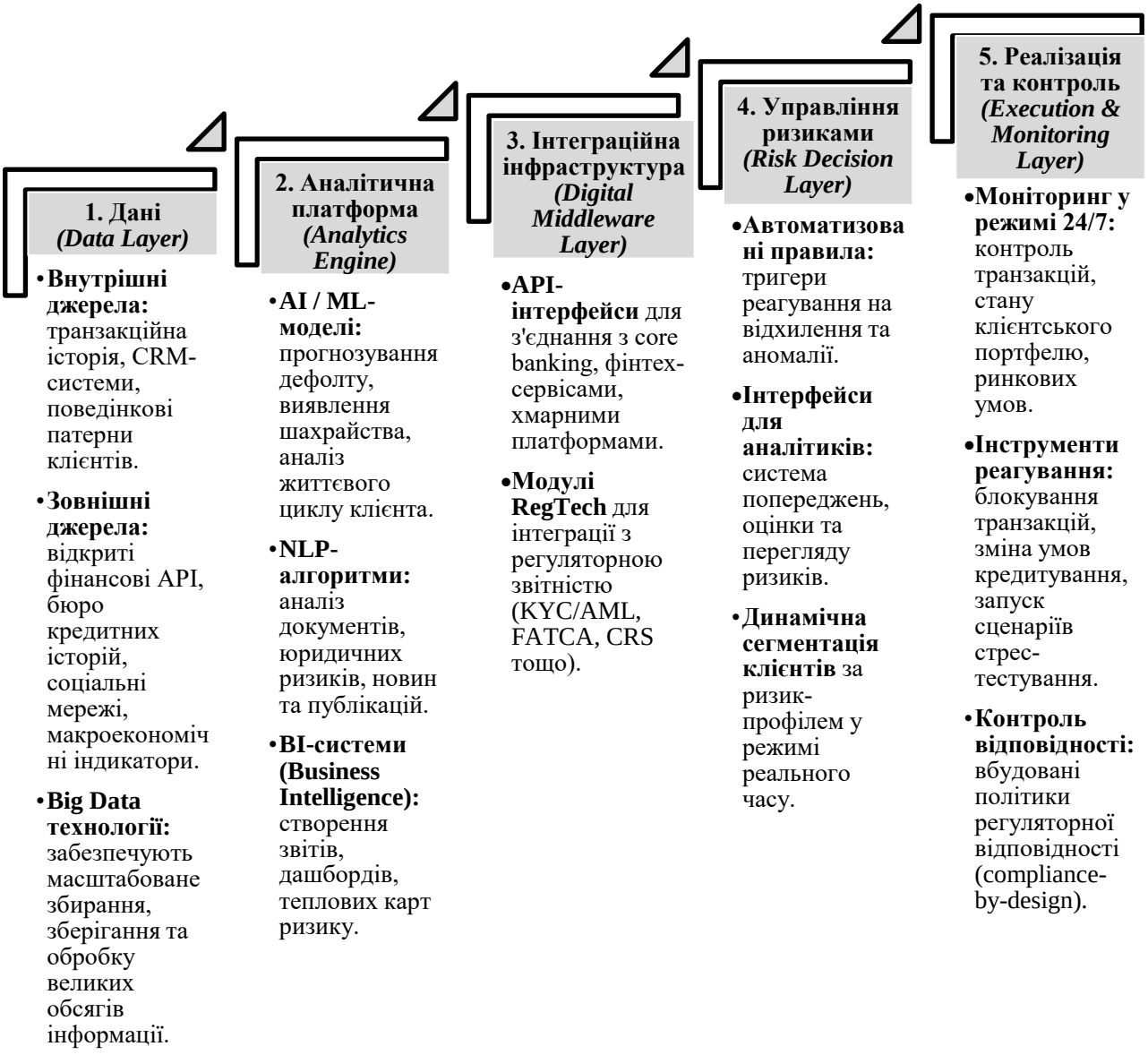

Рис. 3.3. Аналітична модель FinTech-ризик-менеджменту в банківській діяльності

Джерело: побудовано автором.

Дослідивши основні аспекти впливу FinTech на управління ризиками в банківській діяльності, можемо виокремити основні переваги та виклики використання FinTech в управлінні ризиками у банківській діяльності (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні переваги та виклики використання FinTech в управлінні ризиками у банківській діяльності

Переваги	Виклики
Підвищення точності оцінки ризиків	Необхідність модернізації IT-інфраструктури
Скорочення часу реагування на ризики	Загроза кібербезпеці через відкритість систем
Зменшення витрат на управління ризиками	Відсутність єдиного регуляторного підходу до FinTech-компаній
Посилення прозорості та надійності процесів	Проблеми етичного характеру щодо використання персональних даних

Джерело: складено автором.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що у майбутньому очікується:

- подальше поширення RegTech і SupTech (технології нагляду) для інтеграції з державними контролюючими структурами;
- активне використання дистанційної ідентифікації та нейромереж для підвищення безпеки;
- розвиток партнерських моделей між банками та FinTech-стартапами для спільної розробки ризик-орієнтованих рішень;
- використання глибокого навчання (Deep Learning) для побудови прогнозних моделей ризиків;
- широке впровадження банківських платформ на основі штучного інтелекту;
- інтеграції банківських даних з цифровими ідентифікаторами;
- використання цифрових валют центральних банків (CBDC) як елементів ризик-менеджменту;
- стандартизація RegTech-рішень у ЄС та країнах G20.

Отже, можна зробити висновок, що FinTech радикально трансформує управління ризиками в банківській діяльності, забезпечуючи нову якість моніторингу, прогнозування та мінімізації ризиків, роблячи його більш адаптивним, точним і ефективним. Завдяки інноваційним технологіям банки отримують нові можливості для ідентифікації, моніторингу та мінімізації

ризиків. Водночас успішне впровадження FinTech вимагає зваженого підходу до питань регулювання, кібербезпеки та захисту даних. У найближчі роки FinTech стане не просто інструментом, а невід'ємною складовою стратегій управління ризиками у банках.

3.2. Перспективні напрями розвитку системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності

У сучасних умовах банківська система України стикається з численними викликами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Серед основних факторів, що впливають на фінансову стабільність банків, слід виокремити військові дії на території країни, інфляційні процеси, нестабільність валютного ринку, зростання обсягів проблемної заборгованості, зміни в регуляторному середовищі та трансформацію бізнес-моделей банків.

На рис. 3.4 зображена карта ризиків фінансового сектору, яку визначив НБУ.

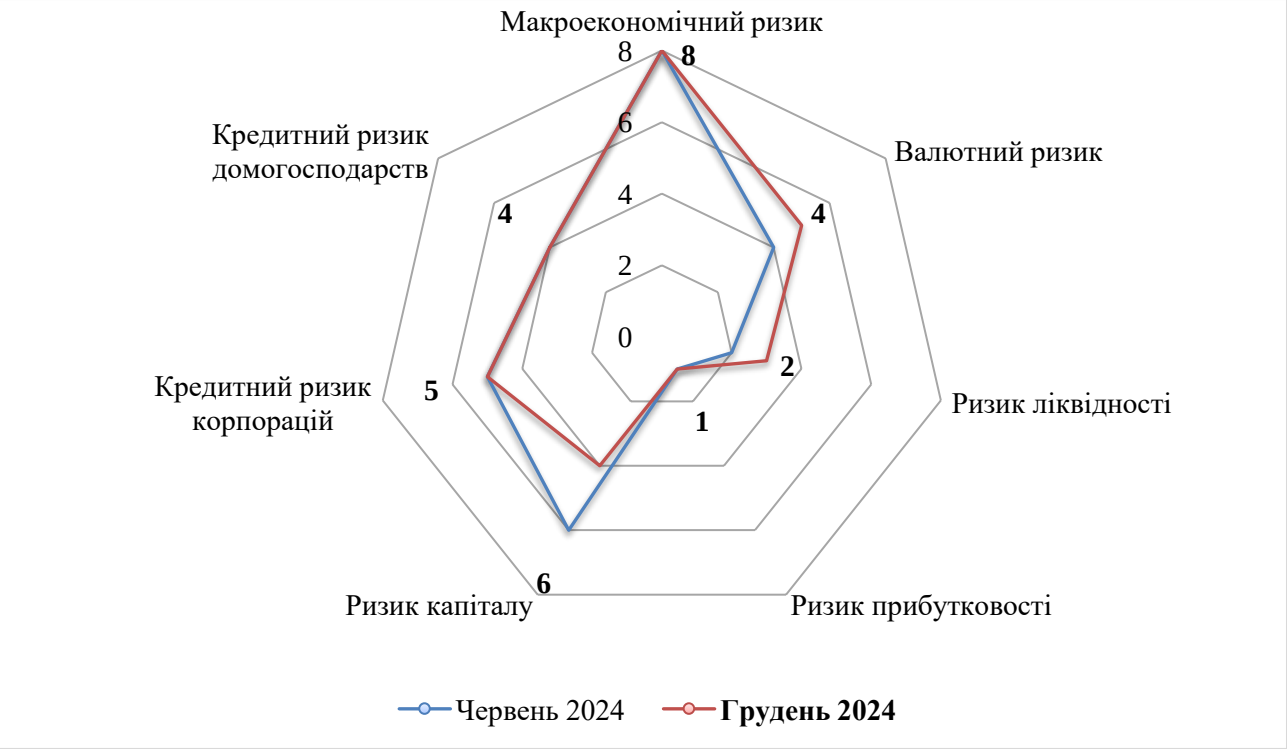

Рис. 3.4. Карта ризиків фінансового сектору, яку визначив Національний банк України

Джерело: побудовано автором за даними [14].

Аналіз поточної ситуації свідчить про збереження сталого рівня макроекономічного ризику. Попри суттєві пошкодження енергетичної інфраструктури країни внаслідок воєнних дій, економічна система демонструє поступову здатність до відновлення. Водночас державний бюджет характеризується стійким дефіцитом, що ускладнює фінансову стабільність у середньостроковій перспективі. Також спостерігається значний дефіцит рахунку поточних операцій платіжного балансу, якщо не враховувати грантову допомогу. Боргове навантаження залишається високим як на рівні загальнодержавного боргу, так і за показниками валового зовнішнього боргу. Однак регулярні надходження міжнародної фінансової підтримки частково нейтралізують зазначені ризики, виступаючи джерелом макрофінансової стабілізації.

Кредитні ризики домогосподарств зберігають відносно стабільний і помірний характер, формуючись під впливом суперечливих тенденцій. З одного боку, якість роздрібного кредитного портфеля покращується, про що свідчить поступове зниження частки прострочених кредитів. З іншого – спостерігається зростання песимістичних очікувань серед населення, що обумовлює обережність банків щодо прогнозів щодо майбутньої динаміки платоспроможності фізичних осіб та потенційного погіршення структури портфеля.

У корпоративному сегменті кредитування продовжується позитивна тенденція зниження рівня дефолтів, наближаючись до значень, характерних для періодів економічної стабільності. Незважаючи на це, банківські установи висловлюють занепокоєння щодо ймовірного зниження якості активів у майбутньому. Поточний фінансовий стан підприємств оцінюється як задовільний, однак бізнес-сектор демонструє стриманість у прогнозах щодо активізації господарської діяльності.

Ризики, пов’язані з достатністю капіталу, мають тенденцію до зниження. Після здійснення структурної оптимізації капіталу та інкорпорації отриманого прибутку до першого рівня капіталу, спостерігається зростання рівня його достатності. Банківські установи мають істотні капітальні резерви, що

забезпечуються як прибутковістю операційної діяльності, так і дотриманням нормативних вимог щодо капіталу.

Щодо прибутковості, то зазначений ризик перебуває на низькому рівні. Банки змогли ефективно адаптуватися до зниження облікової ставки та ринкових процентних ставок, зберігаючи конкурентоспроможну процентну маржу. Ураховуючи високу якість кредитного портфеля, потреба у формуванні значних резервів під очікувані кредитні збитки залишається мінімальною. Крім того, висока ефективність операційної діяльності свідчить про стабільність бізнес-моделей банківських установ.

Ризики ліквідності дещо зросли, що обумовлено сповільненням темпів приросту клієнтської депозитної бази. Це спричинило незначне зниження коефіцієнта короткострокової ліквідності (LCR). Попри це, обсяг високоліквідних активів у структурі банківських балансів продовжує суттєво перевищувати регуляторні нормативи. Прогнозні оцінки свідчать про очікуване зростання ризиків у сфері ліквідності, що вимагає від банків посиленої уваги до управління ресурсною базою та відповідності новим викликам ринку.

Валютний ризик у банківському секторі України оцінюється як помірний, що свідчить про певну стабілізацію національного валютного ринку, незважаючи на загальну макроекономічну нестабільність. У порівнянні з попередніми періодами, зокрема весняним, відзначається погіршення девальваційних очікувань з боку ключових економічних суб’єктів – банківських установ, представників бізнес-середовища та домогосподарств. Водночас обмінний курс гривні залишався відносно стабільним завдяки послідовній та ефективній валютній політиці Національного банку України, а також значному обсягу міжнародних валютних резервів. Наявність достатнього резервного потенціалу дозволяє регулятору згладжувати короткострокові коливання та забезпечувати функціонування валютного ринку в умовах високої зовнішньої волатильності.

Упродовж 2024 року макроекономічне середовище залишалося загалом сприятливим для забезпечення безперебійного функціонування фінансової

системи. Забезпечувалося стабільне проведення міжбанківських операцій, обслуговування роздрібних платежів, підтримання ліквідності банківських установ, а також збереження доступу фізичних та юридичних осіб до власних фінансових ресурсів. Банки поступово активізували кредитування реального сектору економіки, що позитивно вплинуло на загальний рівень економічної активності в умовах післявоєнного відновлення.

Незважаючи на наявні позитивні зрушення, банківська система України зберігає високу чутливість до факторів ризику, що обумовлені тривалим воєнним конфліктом. Поточні показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості банків залишаються задовільними. Проте вплив воєнного стану суттєво ускладнює операційну діяльність банківських установ, зокрема через зростання непередбачуваних витрат, підвищення рівня економічної невизначеності, зменшення інвестиційної привабливості сектору та обмеження у реалізації окремих фінансових продуктів і послуг.

У відповідь на зазначені виклики необхідно застосовувати цілісні та системні підходи до управління банківськими ризиками. До пріоритетних напрямів належать [1]:

- макроекономічний підхід, який передбачає реалізацію антикризових політик на рівні центрального банку та державних інституцій. Сюди входить адаптація монетарної політики до умов ринку, зміна нормативів обов’язкових резервів, забезпечення банків доступом до кредитів рефінансування та контроль за обсягами міжнародних резервів для стабілізації грошово-кредитного ринку;
- мікроекономічний підхід, орієнтований на удосконалення внутрішніх механізмів управління ризиками в межах окремих фінансових установ. Основними інструментами є диверсифікація банківського портфеля, посилення систем внутрішнього контролю, покращення управління кредитним ризиком та впровадження адаптивних стратегій управління капіталом;
- функціональний підхід акцентує увагу на технологічній модернізації банківських процесів. Запровадження цифрових інструментів, автоматизація операцій, використання алгоритмів штучного інтелекту для оцінки ризиків та

аналізу поведінкових моделей клієнтів підвищує ефективність функціонування банківських систем та знижує операційні витрати;

- ризик-орієнтований підхід передбачає систематичний моніторинг фінансових показників та застосування методів кількісного аналізу ризиків – зокрема моделей Value at Risk (VaR), стрес-тестування та сценарного аналізу. Цей підхід дозволяє прогнозувати негативні тенденції та адаптувати стратегії управління до змін зовнішнього середовища;

- інституційний підхід, що полягає в удосконаленні регуляторної бази, активізації державних гарантій, розвитку страхових механізмів захисту вкладників, а також у зміцненні співпраці з міжнародними фінансовими організаціями для залучення довгострокових інвестиційних ресурсів.

Узагальнюючи зазначене, можна зробити висновок, що банківський сектор України, незважаючи на складні зовнішні умови, демонструє відносну стабільність та здатність до адаптації. Проте подальший розвиток потребує системного впровадження інноваційних підходів до ризик-менеджменту, диверсифікації джерел фінансування, модернізації внутрішніх процесів і активного застосування фінансових технологій. У контексті триваючої трансформації фінансового ринку надзвичайно важливо підвищувати ефективність механізмів управління ризиками, забезпечувати стійкість банківських операцій і зменшувати залежність від екзогенних шоків.

У сучасній практиці управління ризиками в банківській діяльності використовується низка стратегій, які спрямовані на зниження як окремих, так і сукупних ризиків. Основні підходи включають (рис. 3.5):

- диверсифікацію активів, що дозволяє розподілити ризики між різними інструментами, галузями економіки, географічними регіонами або контрагентами. Це знижує вплив негативних подій, пов’язаних із конкретними сегментами фінансового ринку;

- хеджування, тобто використання похідних фінансових інструментів (форвардів, ф’ючерсів, опціонів, свопів) для захисту від небажаних змін валютних курсів, процентних ставок, цін на активи тощо;

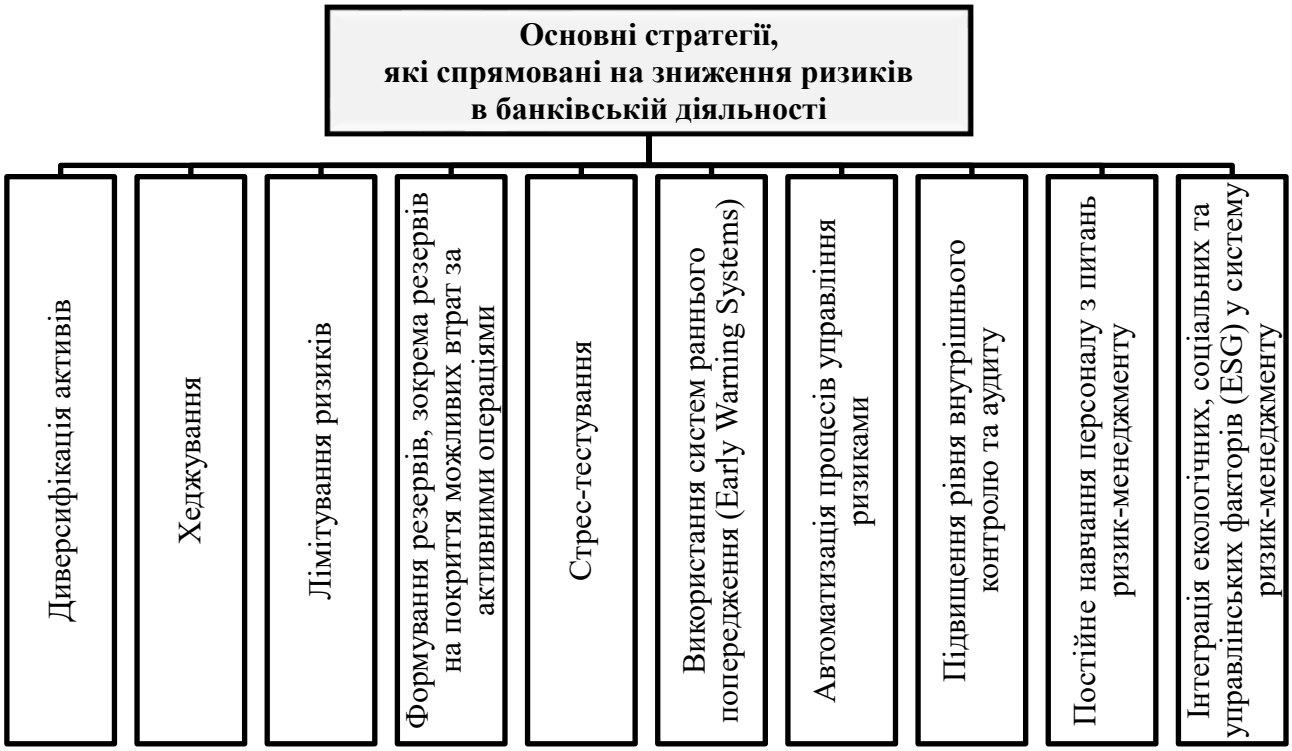

Рис. 3.5. Основні стратегії, які спрямовані на зниження ризиків в банківській діяльності

Джерело: побудовано автором за даними [31].

- лімітування ризиків, яке передбачає встановлення внутрішніх обмежень на обсяги кредитування, інвестування або проведення окремих операцій залежно від їхнього ризикового профілю;

- формування резервів, зокрема резервів на покриття можливих втрат за активними операціями (наприклад, кредитами), що забезпечує готовність банку до несприятливих сценаріїв;

- стрес-тестування, що полягає в моделюванні кризових ситуацій для оцінки стійкості банку до екстремальних подій і перевірки адекватності капіталу та ліквідності;

- використання систем раннього попередження (Early Warning Systems), які дозволяють своєчасно виявляти негативні тенденції в ризиковому середовищі завдяки моніторингу ключових показників діяльності;

- автоматизацію процесів управління ризиками шляхом впровадження спеціалізованих програмних платформ, що дають змогу в режимі реального часу

оцінювати ризики, здійснювати аналітику та ухвалювати оперативні управлінські рішення;

- підвищення рівня внутрішнього контролю та аудиту, що включає незалежну перевірку ефективності реалізації політик управління ризиками, виявлення слабких місць та запобігання операційним збоєм;

- постійне навчання персоналу з питань ризик-менеджменту, що забезпечує належну кваліфікацію фахівців для виявлення, оцінки та нейтралізації ризиків;

- інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG) у систему ризик-менеджменту, що зумовлено вимогами сталого розвитку та посиленою увагою до нефінансових ризиків.

Загалом, ефективне управління ризиками в банківській діяльності вимагає поєднання стратегічного бачення, технологічної підтримки, нормативної відповідності та гнучкої адаптації до умов мінливої ринкової кон'юнктури. Такий підхід дозволяє банкам забезпечити стабільність, прозорість і конкурентоспроможність на фінансовому ринку.

Попри активний розвиток сучасних інструментів і підходів до управління ризиками у банківській діяльності, вітчизняний банківський сектор продовжує стикатися з рядом структурних і системних викликів. Серед ключових проблем варто виокремити (рис. 3.6):

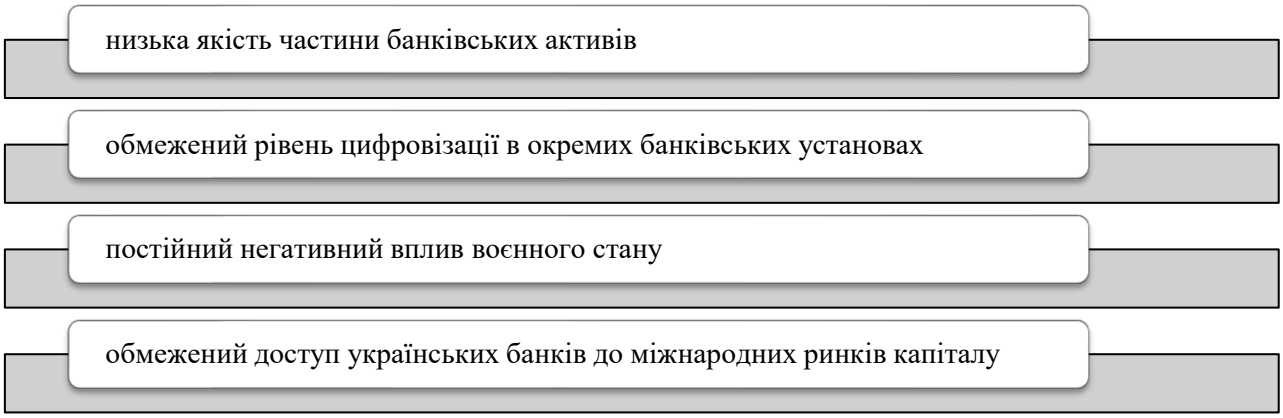

Рис. 3.6. Ключові проблеми вітчизняного банківського сектору

Джерело: побудовано автором за даними [32].

- низьку якість частини банківських активів, що часто є наслідком непрозорих кредитних політик, недостатнього кредитного аналізу або макрофінансової нестабільності;

- обмежений рівень цифровізації в окремих установах, що знижує ефективність автоматизованого ризик-менеджменту;

- постійний негативний вплив воєнного стану, що призводить до підвищеної волатильності ринку, непередбачуваності регуляторного середовища та зростання кредитного ризику;

- обмежений доступ українських банків до міжнародних ринків капіталу, що обмежує їхню можливість диверсифікувати джерела фондування та впроваджувати передові міжнародні практики.

Разом з тим, існують і перспективні напрями розвитку системи управління ризиками, здатні підвищити стійкість банківських установ до зовнішніх і внутрішніх загроз. Зокрема, до таких перспектив належать (рис. 3.7):

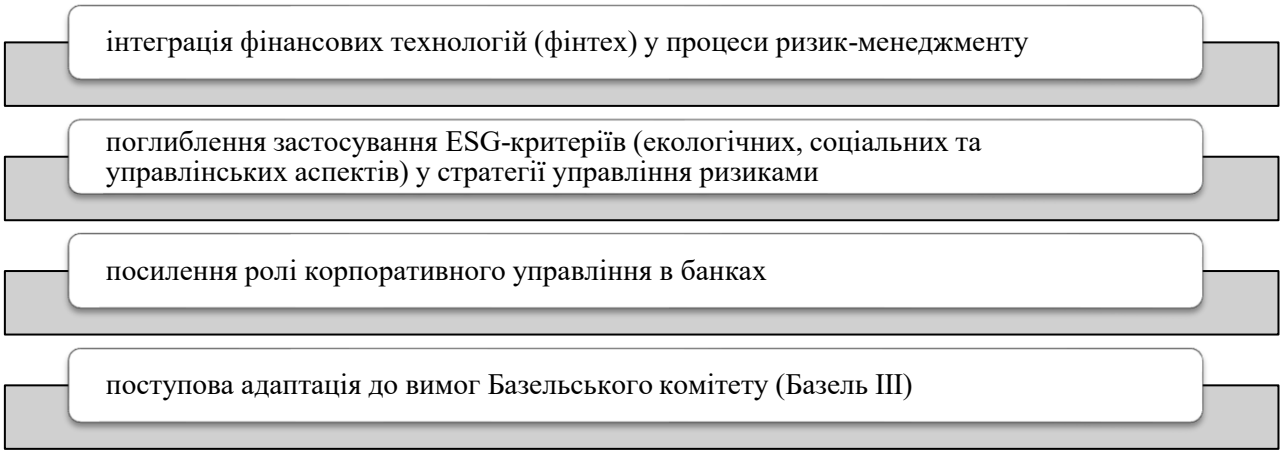

Рис. 3.7. Перспективні напрями розвитку системи управління ризиками в банківській діяльності

Джерело: побудовано автором за даними [24].

- інтеграція фінансових технологій (фінтех) у процеси ризик-менеджменту, що передбачає впровадження алгоритмів машинного навчання, штучного інтелекту, Big Data-аналітики та автоматизованих систем прийняття

рішень. Це дозволяє банкам підвищити точність оцінки ризиків, своєчасно виявляти потенційні загрози та знижувати вплив людського фактору;

- поглиблення застосування ESG-критеріїв (екологічних, соціальних та управлінських аспектів) у стратегії управління ризиками. Упровадження ESG-підходів дозволяє враховувати нефінансові ризики, що мають дедалі більший вплив на стійкість банківських установ, зокрема ризики, пов’язані зі зміною клімату, соціальною відповідальністю та дотриманням принципів прозорого корпоративного управління;
- посилення ролі корпоративного управління в банках, включаючи вдосконалення механізмів внутрішнього контролю, підвищення незалежності наглядових рад, впровадження чітко регламентованих політик ризик-апетиту та забезпечення більшої прозорості в управлінських рішеннях;
- поступова адаптація до вимог Базельського комітету (Базель III), що передбачає запровадження нових підходів до оцінки кредитного, ринкового та операційного ризиків, формування буферного капіталу, підвищення стандартів ліквідності та забезпечення прозорості фінансової звітності. Адаптація до цих стандартів сприятиме покращенню макропруденційної стабільності та інтеграції українського банківського сектору у глобальну фінансову систему.

Таким чином, вирішення зазначених проблем і реалізація окреслених перспективних напрямів розвитку дозволять не лише зміцнити позиції українських банків в умовах воєнної та економічної нестабільності, а й сприятимуть створенню адаптивної, стійкої та інноваційно орієнтованої системи управління банківськими ризиками, що відповідатиме сучасним міжнародним вимогам і викликам.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних та практичних аспектів системи управління ризиками в сучасній банківській діяльності дало змогу дійти до наступних висновків:

1. Банківський ризик є невід'ємною складовою банківської діяльності, яка, з одного боку, супроводжує фінансові операції та створює потенціал для отримання прибутку, а з іншого – становить серйозну загрозу стабільності банку в разі його неефективного управління. У сучасних умовах динамічного середовища і технологічних змін важливо не лише розуміти економічну сутність ризику, а й враховувати багатогранність його проявів, що зумовлює необхідність системного підходу до його ідентифікації, оцінки та управління. Різноманітність наукових і практичних підходів до класифікації банківських ризиків свідчить про складність цієї категорії та відсутність єдиної уніфікованої системи її трактування. Проте така варіативність дозволяє банкам адаптувати власні системи ризик-менеджменту до специфіки своєї діяльності, що відповідає вимогам сучасної банківської практики та нормативного регулювання. Враховуючи положення Національного банку України, комплексний підхід до класифікації ризиків і розширення переліку суттєвих загроз створює основу для більш ефективного управління ризиками й забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

2. У результаті аналізу особливостей системи управління ризиками в банківській діяльності можна зробити висновок, що її ефективність визначається здатністю адаптуватися до динамічних умов зовнішнього та внутрішнього середовища, зокрема шляхом впровадження інноваційних інструментів, цифрових технологій та проактивних підходів до ідентифікації та оцінювання ризиків. Інтеграція традиційних і сучасних методів, включно з використанням Big Data, машинного навчання та автоматизованих систем моніторингу, дозволяє банкам знижувати потенційні загрози, підвищуючи при цьому свою

конкурентоспроможність і довіру з боку зацікавлених сторін. Ключову роль у побудові ефективної системи управління ризиками відіграє наявність чітко структурованої моделі, що охоплює всі етапи ризик-менеджменту: від ідентифікації та оцінювання до моніторингу й мінімізації. Особливе значення мають регуляторні вимоги, які сприяють підвищенню стабільності банківської системи, а також внутрішні механізми контролю, які дозволяють швидко реагувати на зміну ризикового профілю. У сучасних умовах саме поєднання технологічної інноваційності з ефективною управлінською практикою формує основу стійкої, адаптивної та результативної системи управління ризиками в банківському секторі.

3. Узагальнюючи результати аналізу сучасного стану банківської системи України, можна стверджувати, що попри надзвичайно складні умови воєнного часу, сектор продемонстрував високий рівень адаптивності, стійкості та здатності до відновлення. Водночас, він залишається вразливим до значних макроекономічних ризиків, зокрема валютних, ліквідності та капіталу, які посилюються нестабільним зовнішнім середовищем. Зростання пасивів і активів свідчить про відновлення довіри до банків, однак потребує посиленої уваги до структури залучених коштів і джерел капіталу. Отже, ефективне управління ризиками, постійний моніторинг і гнучка регуляторна політика НБУ залишаються ключовими чинниками забезпечення стабільності та подальшого розвитку банківської системи України.

4. Банківська система України у 2022–2024 роках функціонувала в умовах підвищених викликів, зумовлених геополітичною нестабільністю, економічними ризиками та зростанням кіберзагроз. Аналіз основних типів ризиків – кредитного, ринкового, ліквідного та операційного – виявив як слабкі місця, так і позитивні тенденції в управлінні ризиками. Зокрема, спостерігається зростання проблемної заборгованості та операційних втрат, що потребує більш ефективної стратегії протидії, натомість покращення ліквідної позиції та зниження валютного дисбалансу свідчать про здатність банків адаптуватися до складних умов. Проведена оцінка та розрахунок інтегрального індикатора банківської

безпеки дозволяють отримати цілісне уявлення про поточний рівень захищеності банківського сектору та визначити пріоритетні напрями його зміцнення.

5. FinTech суттєво трансформує систему управління ризиками в банківській діяльності, забезпечуючи нові можливості для оперативної, точної та гнучкої оцінки ризиків завдяки використанню великих даних, штучного інтелекту, блокчейну та інших інновацій. Водночас впровадження FinTech-рішень супроводжується низкою викликів – від кіберзагроз і етичних дилем до необхідності адаптації регуляторної бази. Успішне поєднання технологічних інновацій із надійними механізмами контролю та нормативної відповідності стає ключем до ефективного ризик-менеджменту в умовах цифрової трансформації банківського сектору.

6. У сучасних умовах, коли банківський сектор України функціонує в умовах воєнного конфлікту, економічної нестабільності та трансформацій фінансового середовища, ефективне управління ризиками стає ключовим чинником забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності. Застосування комплексних стратегій ризик-менеджменту, поєднання макро- та мікропідходів, впровадження фінансових технологій, дотримання ESG-принципів і адаптація до міжнародних стандартів дозволяють банківським установам не лише реагувати на існуючі виклики, але й формувати фундамент для сталого розвитку. Успішна реалізація перспективних напрямів зміцнить довіру до фінансової системи, сприятиме її інтеграції у глобальні ринки та створить передумови для зростання економіки країни в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес О.Г., Дубинецька П.П., Содома Р.І. Ризики банківського сектору в умовах макроекономічної нестабільності. Економіка та суспільство. 2025. №71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-151

2. Баріда Н. П. Оцінка вартості застави у передачі ESG-факторів на ризик-менеджмент банку. *Наукові перспективи.* 2024. № 5. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/11924/11984

3. Березовик В.М., Свистун А.О., Сухолиткий А.Д. Розвиток фінансових технологій в Україні як драйвер модернізації банківського сектору. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. №9. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15013392

4. Благун І. І. Стійкість банківської системи України в умовах турбулентності фінансового ринку : автореф. дис. ... д-ра. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2021. 35 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82497

5. Брутян К. С., Салип Т. О. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку. *Інноваційна економіка.* 2010. № 3. С. 239-243.

6. Віблій П. І., Жаржинська А. Ю. Дослідження кредитних ризиків комерційних ризиків та методи їх оцінювання. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку.* 2019. №1(1). С. 8-13.

7. Вовчак О. Д., Руденко З. М. Банківська справа в умовах цифрової економіки. *Економіка і суспільство.* 2020. Вип. 22. С. 80-87

8. Волкова Н. І., Мухіна А. С. Впровадження моделі оцінки впливу ризиків на фінансову стійкість АТ «ПУМБ». *Економіка і організація управління.* 2020. №39. С. 104-112. URL: https://jeou.donnu.edu.ua/article/download/9707/9631

9. Гаврилко Т. О., Антонова Р. Ю. Fintech: зарубіжний досвід та особливості розвитку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2020. Вип. 29. С. 17-22. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/30209

10. Добровольська Е. В., Покотильська Н. В. Особливості системи управління ризиками. *Економічний простір.* 2022. №179. С. 31-36. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-5

11. Дробніцька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів. *Інноваційна економіка.* 2018. №6(44). С. 267-272

12. Жигайло Г. Г. Фінансові інструменти: визнання та оцінка. *Вісник Національного банку України.* 2019. №1. С.12-13

13. Забчук Г., Іващук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1-2. С. 50-61.

14. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. *Офіційний сайт НБУ.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku

15. Звіти про фінансову стабільність. URL: https://data.gov.ua/dataset/4d09eb0b-39d6-485c-824b-5322450061f6

16. Зубова В.В. Розробка методів та моделей прийняття рішень по управлінню ризиками в діяльності банків. *Академічні візії.* 2025. Вип. 39. С. 1-9. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15057832

17. Івасів І. Б., Гарбар Є. С. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник КНТЕУ.* 2018. №(2). С.47-55

18. Кришталь Г., Самофалова М., Сахно Л., Федина В., Мокієнко Т., Єрмолаєва М. Кіберризики у фінансовій та банківській системі: аналіз прямих і систематичних втрат. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2025. №2(61). С.125-140. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.61.2025.4672

19. Кудіна В. Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика. *Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля.* 2021. №2(15). С.34-39

20. Ларіонова К. Л. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2020. №(1). С.233-240

21. Лінгур І. В., Ковач С. С. Зниження кредитних ризиків як напрямів мінімізації їх негативних впливів. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських.* 2021. С. 145-146

22. Матвійчук Н. М., Купіч Б. В. Кредитний ризик комерційних банків в Україні. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд :* матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 т. Т. 1. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. С. 36-37

23. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text

24. Мирошнік Д., Богуславська С. Аналіз ризиків та стратегій управління ними в банківській сфері в умовах фінансової нестабільності. *Економіка та суспільство.* 2024. №61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-42

25. Наглядова статистика. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1

26. Наумчук Н. В. Оптимізація методів оцінки кредитного ризику. *Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу*: матеріали І Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія. Кам'янець-Подільський: НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2022. С. 225-228

27. Наумчук Н. В. Суть кредитного ризику та формування методів його оцінки. *Студентські наукові читання: 2021.* Поліський національний університет. 2021. №2. С. 64-67

28. Науменкова С., Міщенко С. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків. *Вісник НБУ.* 2008. №5. С. 18-28.

29. Основні принципи ефективного банківського нагляду. *Базельський комітет з банківського нагляду.* Квітень 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Core_Principles_for_effective_banking_supervision-April_2024_ua.pdf?v=7

30. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

31. Павленко Л. Д., Криклій О. А., Чумак О. В. Ризики банків України та організаційна система управління ними в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. №5. С. 126-132

32. Петик Л., Міщенко К. Оцінка банківських ризиків в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №65. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-98

33. Політика з розвитку сталого фінансування. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=13

34. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ від 11.06.2018р. №64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text

35. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління НБУ від 02.08.2004р. №361. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text

36. Різник Д. В., Ємець В. В., Магнушевська Т. М. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. *Академічні візії.* 2024. №28. URL: https://academyvision.org/index.php/av/article/view/929

37. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik

38. Стойко О. Перспективи розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні. *Проблеми економіки.* 2020. №2. С.356-364

39. Фалюта А. В. Функції керівництва в управлінні бізнесом. *Вісник Львівського університету.* 2019. №57. С.291-297

40. Черкасова М. В. Теоретичні засади стратегії та стратегічного управління у банківській сфері. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2021. №3-4(78-79). С. 132-141

41. Шило Ж. С. Кредитний ризик комерційного банку: причини виникнення та методи управління. *In The VII International Science Conference «Modernscience and practice»*. 2021. С.21-23

42. Шуміло О.С., Заіка О.В., Гречко С.Є. Аналіз сучасного стану банківської системи України. *Економічний простір.* 2023. №188. С. 195-199.

43. ESG-ризики у банківській сфері. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/01/esg-risks-in-banks.html

44. Li G., Elahi E., Zhao L. Fintech, Bank Risk-Taking, and Risk-Warning for Commercial Banks in the Era of Digital Technology. *Front. Psychol.* 2022. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.934053

45. Mapping Ukraine's Financial Markets and Corporate Governance Framework for a Sustainable Recovery, OECD Publishing, Paris, 2025. DOI: https://doi.org/10.1787/866c5c44-en